

SALIFIX

Miniszteri rendelet szerint a tiszta salicylsavat (üszkereskedésben már nem szabad árusítani! A Salifixet, ugy mint minden jó szert, már utánozzák hasonló nevek alatt.

Vigyázzunk tehát jól a „SALIFIX” névre, hogy el ne rontsuk gyümölcsünket holmi feimagasztalt vegyi kotyvalékkal.

a legrégebben bevált, legjobb és legkiadóbb ellen gyümölcszeknél. Kapható 1 gr. csomagokban á 10 fillér, minden élelmiszer-üzletben. Egy csomag elegendő 20 nagy üveg befőtthez.

Gyár raktár Magyarország részére csak viszonteladókknak: **Benedek János**

Budapest, VI. kerület, Eötvös-utca 33. szám. — Telefon 137—39. Vidéki képviselők mindenhol kerestetnek.

Gerő Ferencz-féle
középiskolai **INTERNÁTUS**
VII., Rózsa-utca 33. szám.

Alapítva 1897. évben állami engedéllyel.

Folyó év augusztus hó 1-étől:

VI., Podmaniczky-utca 6. sz.

kereskedelmi akadémia, több főgimnázium és főreáliskola a közelben. Kitűnő ellátás, állandó tanári felügyelet, gondos nevelés, lelkiismeretes kerrepetálás. Nyelv- és zenetanítás. **Prospektus díjtalan.**

Telefon 79—34. Telefon 79—34.

NE VEGYEN SZIVATTYUT, FECSKENDOT

Központi Szivattyú és Gépforgalmi Vállalat-tól Budapest, VI., Csengeri-utca 39. Telefon 47-52. Elsőrangú honi gyártmány. :: Olcsó árak. A Bpesti Szivattyú és Gépgyár R.-T. gyárt. főelárusítótelepe.

Margit-crème

a főrangú hölgyek kedvenc szépítő szere, az egész világon el van terjedve. Páratlan hatása szerencsés összeállításában rejlik, a bőr azonnal felveszi és kiváló hatása már pár óra lefolyása alatt észlelhető. Mivel a Margit-crème utánozzák és hamisítják, tessék eredeti védjeggyel lezárt dobozt elfogadni, mert csak ilyen készítményért vállal a készítő mindennemű felelősséget. A Margit-crème ártalmatlan, színtelen, vegytiszta készítmény, amely a kűtföldön általános feltűnést keltett. **Ára 1 K. Margit-szappan 70 fill. Margit-puder 1 kor. 20 fill.**

Gyártja Földes Kelemen laboratoriuma Aradon. Kapható minden gyógyszer-, illatszert- és droguia-üzletben.

Elsőrangú legrégibb országos hírv. Fennáll 1810. óta.
HALTENBERGER
ruhafestő és vegytisztító **KASSA**

Lelkiismeretes, gyors munka! Kiterjedt postaforgalom. Külön osztály gyászruhák festésére. Gallér-, kézelőtisztítás (naponta átlag 24.000 darab). :: :: :: **Tessék prospektust kérni.** Postacím: Haltenberger Béla postafiókja, Kassa.

SORG NAGYSZÁLLODA

HÉVIZ, Keszthely mellett, Zala-m.

75 szász, nagyobb és kisebb, minden kényelemmel berendezett szobával, 5 percz alatt — a kénés 37-39 C° iszapfürdő, mely csusz, köszvény és anyagcsere bántalmaknál javallatik, — gyalog is elérhető, ahova kocsiközlekedés egész napon át fenntartatik. Kitűnő jó konyha, valódi hamisítatlan balaton-melléki borok, olcsó és előzékeny kiszolgálás. Jó lakások kaphatók. Bővebb felvilágosítással és tájékoztató prospektussal szívesen szolgál a tulajdonos Keszthely-Hévíz.

VASÁRNAPI UJSÁG

30. SZ. 1911. (58. ÉVFOLYAM.) **SZERKESZTŐ HOITSY PÁL.** BUDAPEST, JULIUS 23.

Szerkesztési iroda: IV. Reáltanoda-utca 5. Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4. Egyszám ára 40 fillér. Előfizetési feltételek: Egész évre — 20 korona. Félévre — 10 korona. Negyedévenként 1 koronával több. A „Világkrónika”-val együtt 1 koronával több. Külföldi előfizetésekre a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

HAJMÁSKÉRI TÜZÉRTÉLEP.

A közös HADSEREG tüzérsége számára most avatták föl az új lövőtért a veszprémegei Hajmáskéren. A tüzérség egyik legnagyobb büszkeségét képezi a magyar-osztrák közös hadseregnek. Kiváló volt mindig, rendszerint jobb, mint más országok tüzérsége. Pedig nem régi a szervezete. A löpor századok óta fel van már fedezve, az ágyukat régen használták már a háborúban, mikor Ausztriának még mindig nem volt rendes tüzérsége.

Shakespeare már Macbeth drámájában emliti az ágyüdörej, de látnivaló, hogy ez anachronizmus, a minőt a brit szellem-óriás többit is elkövetett. Anachronizmus lenne akkor is, ha csakugyan Baco Roger találta volna fel elsőnek a löport, mint a hogy az angol büszkélkedés hirdeti, mert hisz a historiai Macbeth legalább kétszáz esztendővel élt előbb, mint a nagynevű ferenczrendi tudós, s dokumentumok szólnak róla, hogy gyilkos ő felsége a XI-ik század első felében Rómában járt — alkalmasint a lelkiismeretén könnyíteni. Ellenben bizonyos, hogy a granadai mörök már

1323-ban ágyukkal ostromolták Báza várát. Ennek daczára a tüzérség mint önálló fegyvernem csak igen későn jelenik meg a hadviselésben. Különösen későn az osztrák hadseregben. Mikor először szervezik az állandó hadsereget, róla egészen megfelelkeznek. II. Károly és Mária Terézia idejében egymásután állítják fel a gyalogsági, a huszár- és vértesszereket, de a tüzérség szervezésére csak sokkal később kerül a sor. A mint azonban kiképzik az állandó hadsereg első tüzér-ezredét, azonnal kitűnik annak fölénye Európa többi hadseregének tüzérsége fölött. Eleinte majdnem ki-

Piros arcz, Piros orr, Piros kéz

sohasem volt divatban és minden nő és férfi igyekszik ezektől a csunya bőrbántalmaktól a szeplő és pattanással együtt megszabadulni a legrövidebb idő alatt. :: ::

8 nap teljesen elegendő, hogy vörös arca, vörös orra, vörös keze hófehér, tiszta és finom legyen. Csakis a híres bőrápoló szerekhez:

Diana krém-, Diana szappan-

hoz kell fordulni, akkor nem lesz többé piros orra, piros keze, piros arczbőre.

Több mint egy millió köszönő levél igazolja a fenti körülményt.

DIANA-PUDER

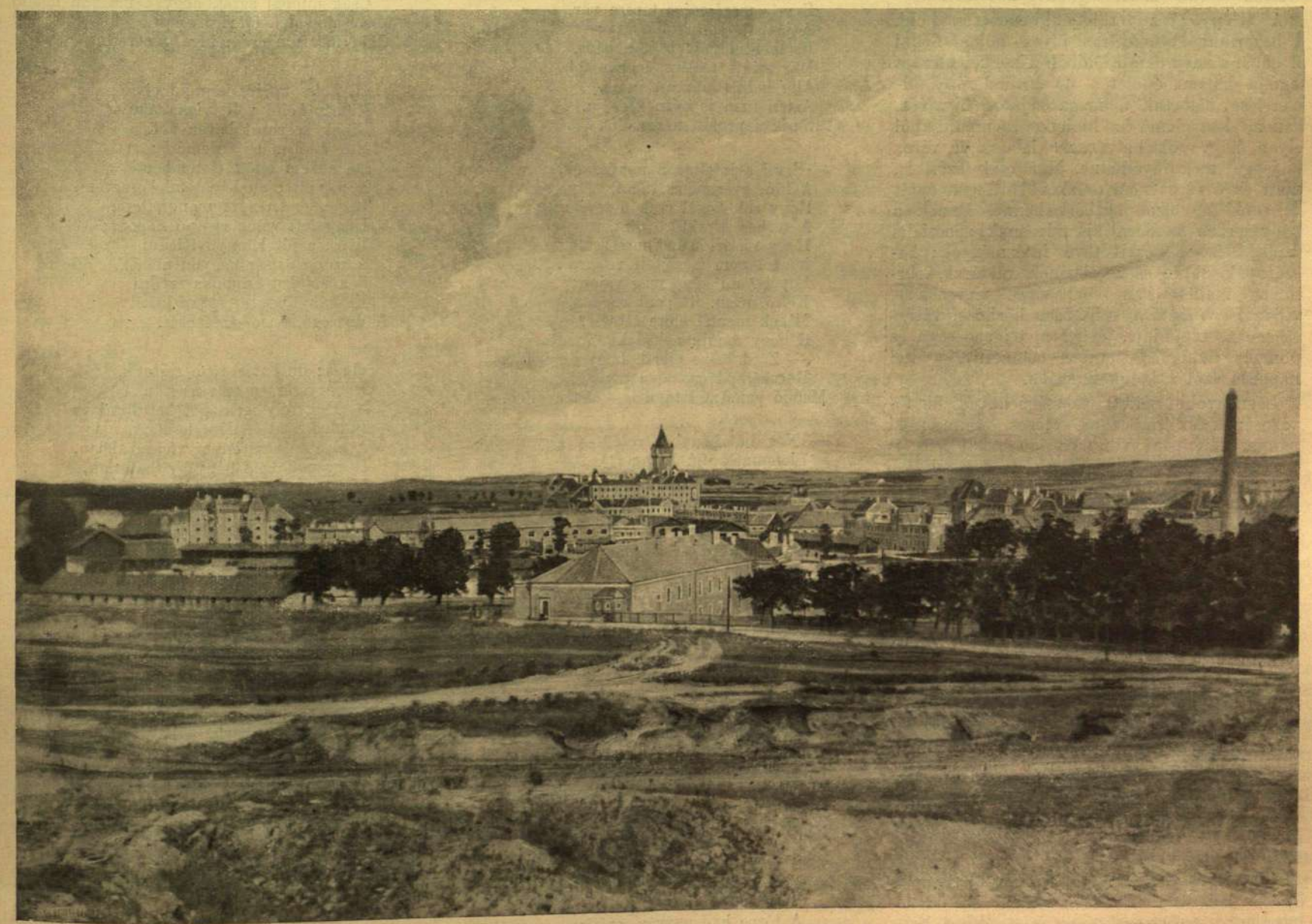
pedig arról nevezetes, hogy az arczon egyenletesen tapad, szabad szemmel teljesen láthatatlan; amennyiben pedig teljesen ártalmatlan szerekből van összeállítva, ki van zárva a láthatósága a kékes-szinű arczbőrnek, amely szín olyan nők arczán látható, kik ártalmas összetételű pudert használnak.

- Egy üvegtégely Diana-crém (nappali és éjjeli használatra) **1 kor. 50 fill.**
- Egy üvegtégely Diana-crém (csak éjjeli használatra) **1 kor. 50 fill.**
- Egy nagy darab Diana-szappan **1 kor. 50 fill.**
- Egy nagy doboz Diana-puder szarvasbőrrel együtt (fehér, rózsaszín, vagy sárga színben) **1 kor. 50 fill.**

Kapható egész Európában a gyógyszertárakban, drogériákban és parfümeriákban. Aki nem tudja saját helységében beszerezni az rendelje meg a központból

ERÉNYI BÉLA gyógyszerész Budapest, Károly-körut 5.

(A legkisebb megrendelés is fordulópóstával utánvétellel eszközöltetik.)

A HAJMÁSKÉRI KATONAVÁROS LÁTKÉPE. — Balogh Rudolf felvétele.

zárólag cseh ujonczokat soroznak a tüzéséghez, és sokáig az az általános vélemény, hogy a csehek erre a szolgálatra a legalkalmasabbak. A mint azonban a Csehországból kikérülő ujonczjutalék nem elegendő arra, hogy az összes tüzészerekek legénysége belőle teljék ki, kezdik odasorozni a magyar fiukat is. Még pedig teljes sikerrel, a magyar legénység ép úgy megállja helyét, mint a cseh.

Magyarországon az első lövőtér Örkényben, Pestmegyebe rendezték be, s leginkább gazdasági okok voltak befolyással a hely megválasztásában. A tüzéségi lövőtér óriási területet követel, a melynek semmi gazdasági kultúrát nem lehet folytatni, s a melynek közvetlen közelében még községeknek sem szabad feküdniök, nehogy szerencsétlenség törtenék a lövőgyakorlatok alatt. Örkény igen alkalmas területnek ajánkozott. Több mint harmincezer hold homokos legelő terület itt el, melynek gazdasági értéke csekély volt, a talaja olosó, ebből hasították ki a tüzéség számára szükséges területet. Még a hetvenes években is, mikor az egykori Grassalkovich birtok eladásra került, csupa pásztorság volt itt az egész vidék, s egy holdnak az értéke nem tesz ki ötven koronát. A kincstár tehát igen ólósan szerzhette meg a szükséges területet.

Azonban a tüzéség rohamosan fejlődött és szaporodott az utolsó esztendő alatt. Létszámát szaporították, ügyi tovább hordanak, terve vették a honvéd tüzéség felállítását, úgy, hogy Örkény már nem elegendő. Szükségessé vált egy új lövőtér berendezése. Hogy a hely megválasztásában ismét Magyarországra gondoltak, megint gazdasági okokból történt. Itt ólósabban tudtak megfelelő területet biztosítani, mint az örökös tartományokban.

De ha nem is a Magyarország iránti szeretetet vezette a katonai köröket, az eredmény mégis Magyarország javára esik. Egy nagy intézménnyel lettünk gazdagabbak, egy nagy telep, valóságos város keletkezett hazánkban, melynek értéke nemcsak abban áll, hogy ritkítja pártját az egész világon, hanem főként abban, hogy pénzt hoz az országnak, mert az osztrák ezredek is itt fognak gyakorlatozni.

A telep egész területe kilencezer hold. A bekerített katonaváros ötven holdat foglal el ebből a nagy darab földből. Tizenkét utcája tagolja hatvan épületét, de berendezése, felszerelése nemcsak a maga sajátos hivatása, hanem kényelem és higiénie szempontjából olyan, hogy sok hatvan ezer lakosságú város is joggal megirigyelhetné. Már csak azért is, mert ez a város nem a lakói költségén épült és senki se fizet házbért benne. Ennek a nagyszerűen modern kis városnak speciális rendeltetése kellett: a katonai épületek: kasszák, konyhák, csarnokok mellett van kórház, vízvezeték, villamos világítása, színház, kórház, vásárcsarnok, vágóhídja, jéggyára, tejgyára és pompás tizholdas, lombos sétakertje, a hol naponta szól a katonamuzsika.

Legnagyobb épített ékessége az ágyúk fővárosának az imponáns, díszes parancsnoki palota, estenként villamos lángokkal szeptelt félszáz méter magas tornyával, berendezése fejedelmi kényelmével és hatalmas ünnepi termével. Meg kell említeni, hogy az egész tüzés-város magyar vállalkozók, tervezők és építők alkotása.

Az uralkodócsalád három tagja: *Lipót Szalvator*, a tüzéség főfelügyelője, *József és Károly Albert* főhercegek jelenlétében avatták föl július 13-án az új katonavárost, a melynek a falai között kétszázhatvan tisztnek, kétezer legénynek és száz ágyúnak a főkommandánsa a telep parancsnoka, *Elenor* ezredes — fényes katonai és egyházi ünnepséggel. Báró *Hornig* Károly veszprémi püspök mondta az ünnepi misét, mellette volt *Byelik* Imre tábori vikárius.

A hajmáskéri tüzésertelep minden esetre a modern hadi-élet egy igen nevezetes és hatalmas intézménye. Válgják ez az intézmény dicsőségére és hasznára a nemzetnek, a melynek földjén és a melynek áldozatából épült, hogy a bekének őre és védője legyen.

A MEGTÖRT.

Részlet a „Bolond” verses regényből.

Illatontó szép nyári estén
Tornáczára hősünk kiül
És elméláz, előkeresvén
Egyet és mást emlékből,
Am nemcsak az jelen meg épen,
A mit ő válogatna szépen,
De jó az is, számban feles,
Mi lelkének nem kellemes.
Szeles kopó a gondolat: ha
Elszáguld, mindent felszalajt,
Fütyülhetsz rá, hogy hagyja abba,
Nem is konyít parancs-szavadra,
Csak fut, csak haj, a míg szimatja tart.

«Mért nem maradsz a földön ember,
Mért jársz te szédítő magast?
A porban mászva félni nem kell,
A sár kényelmesen ragaszt,
De égbe nyúló bércező törvén
Magadban állsz meg zord tetőjén
S rájössz, hogy kárba ment a mersz,
Egy havasi rózsát ha lelsz,
Lent kényelmes laposra állva
Nem fáradsz, lépted meg nem ing,
Van mit apríts mindég a talba,
Van biztosod most és megint,
Ha éldegélsz a józan ész szerint.

«Okos tanács, de nem fogadja
A megatalkodott kamasz:
Ovidiust vesszőzi apja,
De erre — versben járjat az!
A kit megvert Apolló isten,
Nem ad az szóra, botra mitsem,
Az végzetének neki mén
A szent átkokkal hó szívén,
Az csak siet föl a magasba,
Csábítja őt a meredekek,
Azt úzi vágy, hogy megkutatassa
A titkokat rejtő eget
S mindent, mi van a szürke föld felett.

«Oh, szent Olympus, nagy tetődig
Bizony rögös, nehéz az út,
Adeptusod, míg felverődik,
Százszor, ezerszer gáncsa fut:
S a lent maradtak még kicsinylik,
Lesvén, hogy hátha félre siklik,
S míg merészsége tapra vár,
A jó barát gyonylja mar;
És mentül feljebb ér a báva,
Már szinte szállva, lengve föl,
Alig hallik már a danája,
Aztán nem is néznek rája,
Eltűnik a profán nézés elől.

«S mi a jutalma a merésznék,
A hiú, gyermekes tudat,
Hogy sok közül csak ő tévé meg
A terhes, nyaktörő utat,
Hogy széttekinthet messze látva
Mástól nem is sejtett világra...
Egyéb? mi kéne még vajon?
Költő uram, itt pont vagyok,
Minek mentél előre sebben?
S hogy menj: neked ki mondta azt?
— Zárd össze ajkad, hogy ne kelljen
Rücskölnöd céltalan panaszt,
Meddő panaszt Istennél — Isten ellen.

«Nos, hát hogy' is volt? — Egy derűje
Életemnek ifjú korom;
Megéledek fölkelésülve
Ma is, ha azt átgondolom.
A hűz évrnek romantikáját
Sokan gyonyolva kritizálják —
En vissza sirom mind maig
Fellengő bávaságit.
Hogy a magasból földre pottyán?
Azon fejem én nem töröm,
Elég, hogy fent jár a magosban
S szívében képzelt bú hahogy van,
Van hozzá mindig több való öröm.

«Attól kezdve csak fáradalmak,
Tusák, küzdelmek végtelen!
Emléke számtalan kudarcnak
Kisérti napom, éjjelem,
Száz czél előtt százszor lebukva
Mentem a pályán futva, futva
Tikkadtan, szomjan, éhesen,
Nem állva meg egy percze sem...
S ki hinné? duzzadó erőmben
Volt az én vezetés hibám,
S mivel, hogy reszketett előttem
A törpe had gyáván, erőtlén,
Gáncsot vetett élelem erő hián.

«Oh, mily keserves mindez emlék,
E sok bűzös tapasztalat!
S már szívesen meg is pihiennék,
— Mit tapasztam — a sár alatt:
'Sz ha csak robot a lét: nyugodtan
Mondhatom, hogy azt én letudtam
És nincs ébren szívembe' már
Régóta semmi ideál.
Lemondtam, mindenről lemondtam,
A riadót már nem verem,
Haragom nincs, csak bánatom van
S e néki-bűsült bánatomban
Mind eldobáltam küzdő fegyverem.

«Megalni már mégsem szeretnék,
— Bár temetőnk gyakran kicsait,
Mert az döböntő képtelenség,
Hogy ez az élet — ennyi csak!
Életunt ifjat én megérték,
Mert lesz rá küzdelem temérdek,
De engem, hogy leróttam azt,
A pár nap, óra, percz maraszt,
Fáradt testem marasztja már a
Kíváncsiság, nem a siker,
És szinte gúnyolódva várja:
Hol a mártírság koronája?
'Sz valaminek egyszer csak jönni kell?

«Lesz-e vigasz, ha csak szemernyi,
A mázsás szvedékesért?
Vagy így kell Házdeshez lemenni
Annak, ki oly sokat remél?
Hisz' koldus sincs a kit elfiznek
Minden nélkül és mindeninnet,
S én nem koldulok, mert adós
Nekem mindennel meg a sors.
Viszont ha mindent össze nézek,
Aggaszt, hogy messze tán a vég: —
Tudom, hogy szívem mennyit vérezett,
De nem tudom — óh, szörnyű vézget!
Nem tudhatom: mi van most hátra még.

«Nincs az életnek fontja, rőffe
Mégméri, hogy ránk még mi néz:
«Ennyit megettünk már belőle.
Marad hát még emennyi rész.»
Legjobb talán a léhaság hát,
Tartván Horázcz okoskodását,
Mely vígan ébban kulminál,
Hogy a míg birsz egyél, igyál,
Hogy fő a jelen vígadalma,
Mi lesz majd? ne törődj vele,
Csak ujjongj azzal, hogy «ma van ma!»
S kalapod a füledre csapva
Quid futurum eres: fuge quaerere.

«E bölcs tanács könnyű olyannak,
Ki bár költő volt, vígan élt,
Kinek koszorút bőven adtak
Már életében az érdemért;
De nékem eltölt életemben
Nem volt csak bánatom, keservem,
Legalább én nem mondatom,
Hogy lett volna egy jó napom;
Igaz: a jót könnyű feledni,
A rosszat meg nagyon nehéz
S a bajokat csomóba szedni
És hánytorgatni egyre kézs
A duzzogó, önző emlékezés.

«Igaz; de hát segít-e rajtunk,
Ha egyszer ez természetünk?
— Hogy ily igazságot bevallunk,
Baldogok attól nem leszünk,
A mint nincs semmi vígasz abban,
Hogy van kórság gyógyíthatatlan,
Mert nem nőttek soha se még
Ujjá szívek, tüdők, vesék.
— És gyérül a jobb sors reménye,
A mint éltünk halad-halad,
Mint halványul a gyertya fénye
Hajnál felé el-addig égve
A míg eltöri őt a virradat.»

Gondolkodóknak életében
Örök a harcai állapot,
Nem ismernek ők zord-kevélyen
Ünnepet, csak hétköznapot;
Százszor ezer-félebe kapva
Tevés-vevésök foglalata
Mégis kicsiny s a sok hűhő
Két lyukas zsákba varrható:
Először mind azzal vesződünk:
Hogy' éljünk meg, bukdosva bár?
Oszl' egyszer csak bölcs lesz belőlünk
És új problémán tépelődünk:
Hogy' lehetne könnyen meghalni már?..

Szabó Endre.

SZÍNEK ÉS ÉVEK.

REGÉNY. (Folytatás.)

Irtá Kaffka Margit.

III.

A kertre szolgáló régi konyhaházban aludtunk mind a hárman akkor még, egy kedves, öreg szobában, a hol minden régi időkre, a nagymama fiatalágára emlékeztetett. Ez a külön épületrész — mondták, — már háromszáz éves is lehetett; vastagfalú, alacsony ház, szemöldökös ablakkal és feketült, vastag fenyőgerendákkal az alkov mennyezetén. Balra a konyha nyílt, s a pitvarban volt egy régi tűzhely, szabad kéményvel. Milyen világosan emlékszem a mi szobánkra! Ide hordtak az utcai felsőházból minden kimustrált darabot, — itt állt a grózi iveres almárioma a belülről kiragasztott, túlfodros kotillionordókkal, régi, híres bálók emlékeivel. Itt lógtak a fakult aranyrámás, krinolinok pasztellek s az ócska, piros brokátfüggönyök egy hajdani falusi vendégszobából. Öblöshátú, nagy ágyaink voltak, a mikben néha kopogott a szű; és horpadt rézveretű, hasasfőkű szekrények, meg egy keresztlábú, ormótlan tölgyfaasztal, a mit megmozdítani se bírtunk. Ezt tartották legrégebb darabnak a családban.

Már akkor eltűntem néha ezeken és szerettem végigképzelnem, hány régi, régi asszony keze érintette a terítők rozsdavörösré fakult bársonyát; kik ültek a magocszifrájú székeken és a keshedt, vén ottomán. Ez a szoba pedig minden időben a Zimán-féle gyerekek otthona volt, és vagy húsz évvel mielőttünk Klári mama ép így aludt itt a három testvérével, ép úgy rozskalkodtak és ő is terdepelt kukoriczán, mikor egyszer szurkot tapasztott a Marika huga farkocsa alá, mert doktorozást játsztak és ő sokszor látta, hogy grózi piócát rak fel a beteg parasztnak. Így, régi holmik, emlékek, adomák hogy összetapasztják a családot, — mennyire megéreztetik, hogy csak folytatói vagyunk az előttünk élt életeknek; és mindez valami nagy bizonyosságot jelent: csak nekünk az öregekre és fogadjuk a tanácsukat; a hogy ők, mi is csak megleszünk!... Most megint az én három leányomra gondolok. Azok lába alól kiküzdött ez már; valahogy nagyon is hirtelen változott meg most a világ.

— Vajjon Klári mama is érzett tizennegy éves korában ilyen megzavaró, idegenszerű nyughatatlanságokat? — gondoltam akkor. — Sőt grózi is, a szigorú és komoly nagyszony, ő is elpirult-e a halántékáig egy-egy furesa gondolatra és szégyelte magát néha a sötétben? Előrehajolva ültem akkor az ágyban, a vánkosaimra könyökölve és néztem, hogy önti el a kert holdfénye kékes derengéssel az alvó szobát. Odakinn a Hajdusarkon tizenegy órát jelzett az éjjeliőr dallamos, rezgő sip-szava.

«A felsőházban most zongora szól, csárdást tánczolnak a nagy vizitszobában s az anyám, gyönyörű, viruló asszonyanyám ott ragyogtatja nagy, teli szépségét. Nincs is más asszonykép körülte, csak Ila néni, s a két sovány, jókedvű Reviczky-unokahug; hanem férfivendégek, négy-öt fiatalember is minden este és mind mamát veszi körül és lesi, kívánja; neki beszélnek és felé fordulnak minden mozdulatukkal. Milyen kedves ő mindégnyikhez erőlködés nélküli, biztos, egyszerű módján. Hisz meg mindig hét vármegye híres, legszebb asszonya! De vajjon eljött-e ma Széchy, a kit szeret? Utánanyul-e a kezének békéltető, hanyag, nembánom-mozdulattal, — megszókat, biztos, gúnyos vagy alattomos vágygnyal, — a zongorasarkán át, vagy az albumos asztalka felett; a hogy meglessem egyszer? És félrevonul-e vele mama a sarokdivánon, izgatott, heves, haragos suttogásra fojtott szemrehányással, türelmetlen szerelemmel?... Lám, ott a felnőttek külön, előlünk titkolt, igazi élete folyik; — a szerelem, az a legfontosabb dolog, mert erről beszél mindenki, felőlénkül arczczal, mohón vagy kíváncsi. Minket, gyerekeket, kizárnak és mellőznek mindentől a nagyok! — gondoltam lázadva és minden átmenet nélkül a dobostorta jutott eszembe s a málnafagyalt, a mit ott körülhordanak és mi abból se kapunk. Félig gyerek voltam még és félig leány.

— Sándorka! — szóltam át hirtelen a szemközti ágy felé, csak mert tele voltam belső zavarral és szólnom kellett valakihez. — Sándorka, alszol?
— Nem! — hangzott váratlanul rögtön.
— Miért nem?
— Csak!
— Ne mafláskodj! Miért?
— Mikor imádkoztam este, ott, a hol ezt mondjuk: «ott ül a mindenható Atyauristennek jobbra felől», hát nagyon elfáradtam a térdeplésben, leereszkedtem és a sarkomon guggoltam. Most mindig arra kell gondolni, hogy ez az imádság érvénytelen.

— Ó, te buta! — mondtam hirtelen támadt, érthetetlen haraggal. — Hogy lehet egy tizenkét éves fiú ilyen ostoba!
— És nemcsak ezért! — akadozott az öcsém félénken tovább. — De... szeretnék korán felébredni reggel. Mikor Zsuzsi a cipőkért jön.
— Mit akarsz?
— Magluská, ne mond senkinek! Csabák egy varjut fogtak ma Kallós Janival, ott van a borító alatt a színben, és annak holnap ki akarják szűrni a szemét. Én szeretném kieresztetni.

Megdöbbenem egy kicsit és elgondolkodtam. A Csaba mély horkolása hallatszott.
— Jól van, — mondtam később, — én felköltelek korán és segítlek neked; de te meg vigyél fel engem a szénapadlásra, a hol a titkos szobátok van.
— Milyen szobák?...
— Ne tedd magad, te sunyi! Te is tudod, hol őrzitek a kulcsát. Ott van a mama ócska zongoratókja, abban rendeztetek be a szobátokat és oda nem akartok lányt beengedni. Csak meg ne mondjam anyának, mit csináltok ott.
— Én nem pipáztam; nekem nem is adnak.
— Ugy-e, ugy-e, most elárultad. Dohánylevelet szívtok. Csak ne legyek én ott holnap, mindent megmondok!

— Jaj, ne! Magduska! Hisz én beengedlek.
— Hohó, nem addig a! — ordított fel Csaba egy emberevő üvöltésével. — Árlód, ezudarok, zíványok. Te lány! Te kíváncsi liba, szégyeld magad!
Nem ijedtem meg tőle. Kitért belőlem a rejtető feszültség; perc alatt végig elborított a düh forrósága.

— Csak neked álljon feljebb, te himpellér! Hallgatódzó, alvást tette! Te híres gavallér; majd áthívom Kallós Ágnest, nézze, hogy páholják az úrfit.
— Páholnak ám téged, kisasszony, ha megmondom, a mit tudok. Hogy miket beszélsz te Kallós Palival a méhesben, és hogy egyszer, mikor a táttótnyakú újjas volt rajtad, kikapcsolta neked egygyel tovább és te hagytad.
— Nem igaz! Csak azt mondta, hogy a meghalt néniének rákja volt és... Te szemtelen, hazug! Kutya!
— Pityereghetsz, áspikigyó! — vigyorgott Csaba diadalmasan. Phi!...

Nem tudtam, mit csinálók. Egy vas gyertyatartó akadit kezembe az asztalon, azt vágtam felé a homályban. A másik percében már megbántam, szerettem volna kérélni, de éktelen, bömbölő sírásra tátotha a száját. — Percek teltek, és szakadatlanul, bösz átengedéssel, megújuló erővel ordított tovább. A cseléd már felszolgált a szomszédos konyhán; valaki zörgette a kertiház ajtaját.
— Nyissad, hé! Zsuzsi! Hisz azok ölik ott egymást!
Az anyánk volt. Szinte örültem már, hogy jön s kikapok és aztán rezt les megint.
— Mit csináltak? Mi baja ennek? Hisz véres!
Halálraijedtem, — szerettem volna odaszaladni, sírni, ezerszer megcsókolni; de tudtam, most már úgyszó gonosz vagyok és egy szó nem jött a torkomra.
— A gyertyatartót dobta rám, a vasat. Eltört a vállam, — csupa vér!
— Ne bögj! Hadd nézem! Jaj, te istentelen, megállj csak! Te!
— Ó kezdte, — kiáltottam, végre sírásra fakadtam, reszketve. — Csúfolt, szidott. Mert egy madarat zárt be a színbe és holnap ki akarja szűrni a szemét. És mindennap szivaroznak a zongoratókban.
— Jézus Mária! Istentelenek! Gyujtogatók!

— Igen, és ő meg Palival bujkál a méhesben és kikapcsolja a rékít a nyakán.
— Jaj, te alávaló! Mit csináljak veled, te? Hogy megvert engem az Isten! Na várj, hol az a sodrófa?...
Végigfutott a szobán, a küszöb, a hol Zsuzsi támasztotta az ajtótát. Ott szólanul állta az útját grózi. Éjjeli lámpás volt a kezében, de a fekete selyem palétó-rékli végig begombolva rajta; halántékba simított, fényes haján gondosan ült a gyöngyös csipke-fejék. Felemelte a lámpát és végignézett a szobán.

— Ilyen szerencsétlen vagyok! — kapkodott a fejéhez anyám. Vértelvénybe teszik egymást! Agyonverem ezt!
Fejvesztetten felém rohant, de grózi megfogta a kezét és a székre ültette. «Jaj Istenem!» — mondta mama tehetetlenül és a kezébe takarta arczát. Grózi letette a lámpát a Csaba ágyára, a ki elnémultan túrta, hogy az ingét félrehúzza. «Csak karczolás!» — mondta akkor nyugodtan és hideg vizet kért Zsuzsától. — «Hanem a fejét is beverhette volna!»

A Sándorka ágyához ment, a ki összegémbredve reszketett és szipogott egész idő alatt. Megsimogatta a fejét csendesen, alig észrevehetőn.
— Mit csináljak ezzel? — kérdezte mama később rám mutatva, rezignáltan és keservesen.
— Hadd csak most! — mondta szigorúan grózi, gondosan átkötve a Csaba fájós karját. Aztán odajött a lámpással és dült arczomba világított.
— Nagy kamasz ez már! — mondta lassan, elgondolkozva, és elfordult. Ez már nagy leány! — tette hozzá később mégegyszer.
Nem kaptam verést...

És a hogy lassan elcsendesült az éjszaka, elcsitulásból, pihető szenderedésből felneszelve megint ott láttam derengeni a sötét alkövből a grózi lámpája sárga, enyhe világát a nagy tölgyfaasztalon. Együtt ültek még; anyám felkötökölt s a virágos, habos battisztruha bő ujjá visszagyüremlett rózsafehér, gödrös eszüköljáról, szép, telt karjáról a kigyós, régiarany karkötővel. A grózi egyenes, szikár alakja mereven feszült a székfának, barna árnyékok nyúltak el körülötte, mint valami olajos, régi képen, mely mésvilágú jelenetet ábrázol.
— Harminczegy esztendő vagy, fiam! — mondta halkán, de keményen a csendbe, valami előbbi mondásra érvül.

Mama mozdulatlan arczczal nézett a fénybe.
— Az ilyen buza-vonás szerelmeknek — folytatta kíméletlenül, — nincs vége-hossza. Jó ideig azt hittem, csak lesz már valami, de így, ebből már elég volt. Négy éve idestova...
— De anyám, — ez mégis az én...
— Jó, jó! A te dolgod volt mostanig; én nem is szóltam bele, Klári. Nézd, fiam! Ide-stova tiz esztendőre vagyok itthon, sohse kérdtem tőled az efélett. Eleinte hagytam: éld ki a világot te is, elég rossz sorod volt az urad-dal. Gyerekfővel özvegyen jöttél haza, negyed-magaddal.

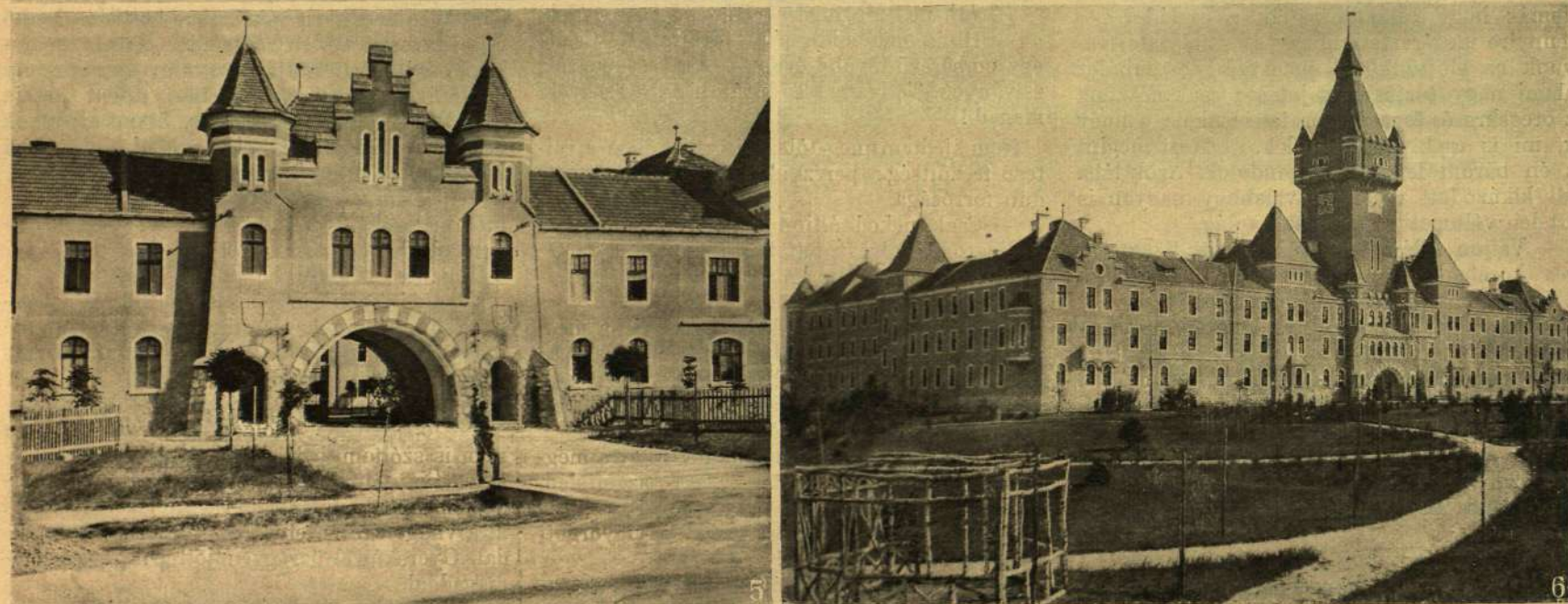
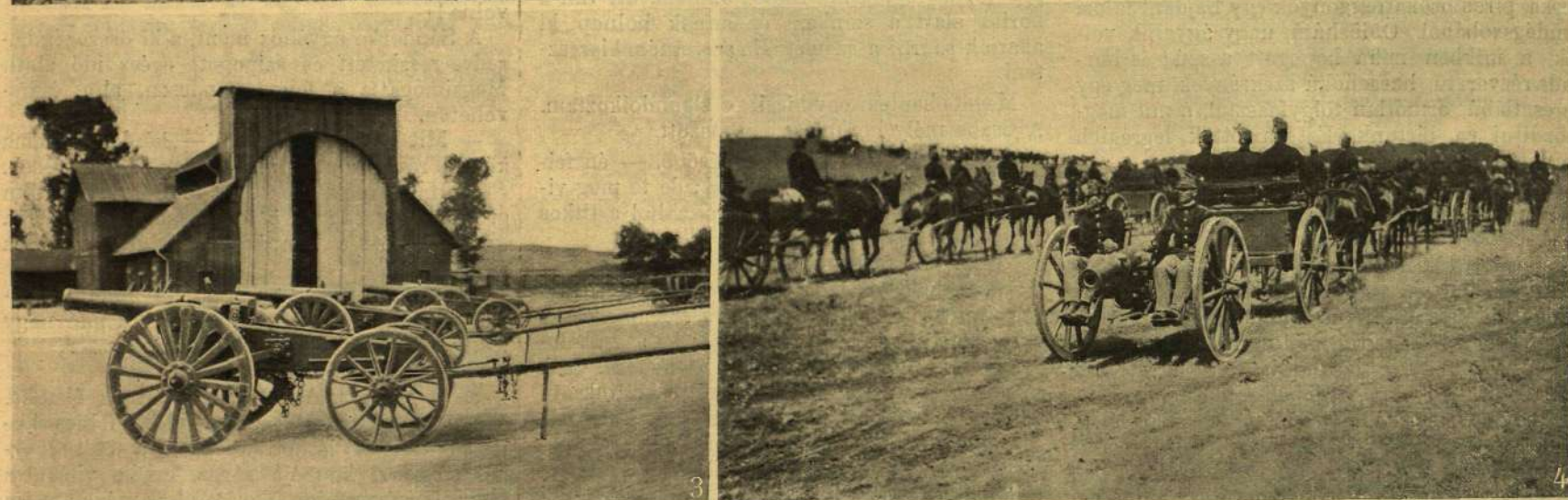
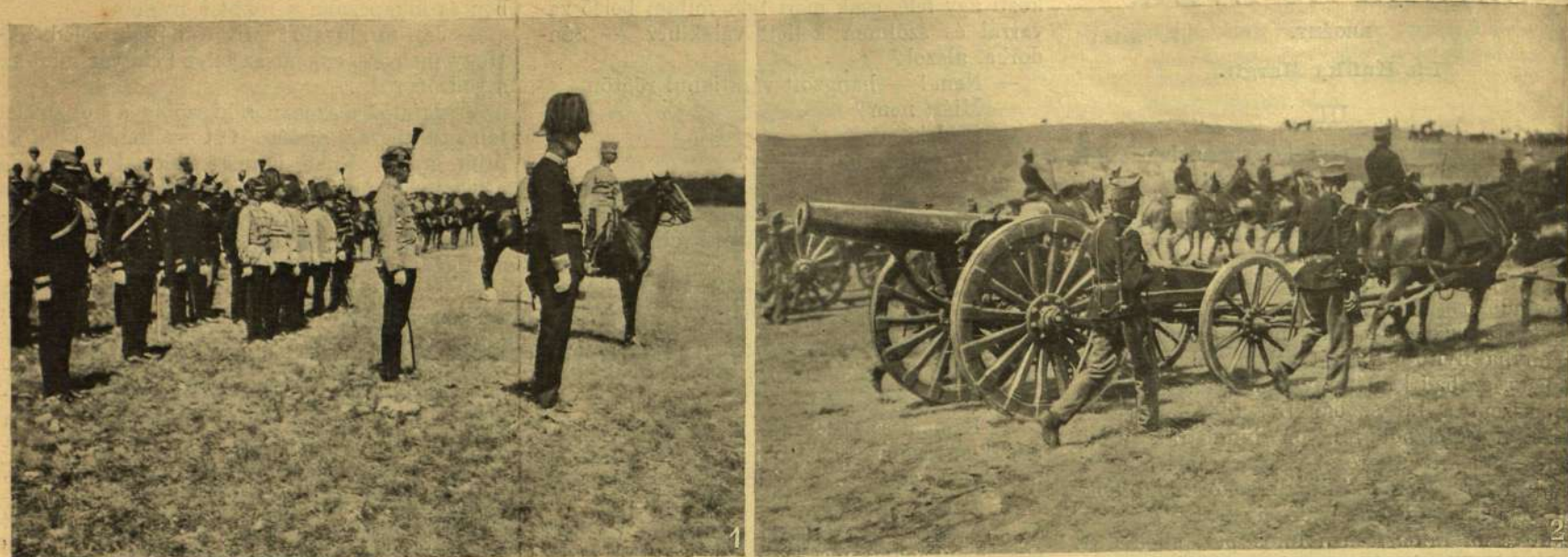
— Ki volt az oka? — vont vállat anyám félig daczos, félig reszketeg mozdulattal.
— Senki se láthat a jövőbe, Klári. Tudod, két testvéred nőtt sorba utánad, korán kértek, hát adtalak. Tizenhat éves voltál, az urad harminczöt akkor, igaz; de egészséges volt, módos. Első fiskális volt, négy segéddel dolgozott, — Pörtelken is akkor osztottak Ábrissal. Akkori zavaros világban az ügyvédség volt a legjobb. Ki látta előre, hogy a nagy szerzésben, kapkodó éjszakai munkában itlra kap. Jó, hogy addig vitte el az a tüdőgyulladás szegényt, míg minden utána nem ment.

En jól láttam mama megvilágított arczát a fülkeszoba sötétéből; de grózi nem vehette észre, hogy kedvetlen rángás fut végig rajta.
— Hát igen, — folytatta enyhében, — olyan nagyon szép voltál, magam se bántam, éld világotad, mulass! A két leányt férjhez adtam akkorra, apád is elhalt, az öcséd diák volt még. Elfértetek itt. Nem volt gondod házra, gyerekre, magamra vettem. Én árvaléány voltam, nekem a küzdés dukált ki apád mellett fogytig; nem panaszolom fel, rátermettem. Egy életet át megdupláztuk azt a keveset, a mink volt és éltünk, gyereket neveltünk becselettel.

A mama mozdulata szinte türelmetlen volt most már.
— A jók voltak az okok? — folytatta anyám.
— Ki volt az oka? — vont vállat anyám félig daczos, félig reszketeg mozdulattal.
— Senki se láthat a jövőbe, Klári. Tudod, két testvéred nőtt sorba utánad, korán kértek, hát adtalak. Tizenhat éves voltál, az urad harminczöt akkor, igaz; de egészséges volt, módos. Első fiskális volt, négy segéddel dolgozott, — Pörtelken is akkor osztottak Ábrissal. Akkori zavaros világban az ügyvédség volt a legjobb. Ki látta előre, hogy a nagy szerzésben, kapkodó éjszakai munkában itlra kap. Jó, hogy addig vitte el az a tüdőgyulladás szegényt, míg minden utána nem ment.

En jól láttam mama megvilágított arczát a fülkeszoba sötétéből; de grózi nem vehette észre, hogy kedvetlen rángás fut végig rajta.
— Hát igen, — folytatta enyhében, — olyan nagyon szép voltál, magam se bántam, éld világotad, mulass! A két leányt férjhez adtam akkorra, apád is elhalt, az öcséd diák volt még. Elfértetek itt. Nem volt gondod házra, gyerekre, magamra vettem. Én árvaléány voltam, nekem a küzdés dukált ki apád mellett fogytig; nem panaszolom fel, rátermettem. Egy életet át megdupláztuk azt a keveset, a mink volt és éltünk, gyereket neveltünk becselettel.

A mama mozdulata szinte türelmetlen volt most már.

1. Lipót Szalvátor és József főherczegek a tüzérség elvonulását nézik. — 2. Ostromágyúk. — 3. A léghajó-csarnok. — 4. Gyorstüzelő ágyúk. — 5. A tüzérségi lövő-iskola. — 6. A főépület.

A HAJMÁSKÉRI KATONAVÁROS FÖLSZENTELÉSE JULIUS 13-ÁN. — Balogh Rudo'f főlvételei.

— Hát sohse szóltam a dolgomba, Klári, éveken át. Járt az emberek szája, de én itt voltam, beültem a vendégeid közé néha, őriztem a dekurumot. Az én házam ellen senki se mert nyelvet iltógetni. Válassz kedved szerint, gondoltam. Ott volt először Bojér. Sokáig ugratad, végül is azt mondtad: öreg. Özvegy volt, igaz, de első földesúr a megyében. Jött a Gebey fiú, abból se lett semmi. Kendivel okoskodtál, házassággal; igaz, mozogni se bírt a szél-ütött felesége, de ma is él a tolószékben. Most itt van ez a Szécsy. Hol van, hol nincs. Tegnapelőtt, hallom, a színésznőt kuesiroztatta...

— De sok mindent tudnak! — ütött ingerülten az asztalra anyám. Kiegyenesedett, a szeme haragosan megcsillant. Grószí rendíthetetlenül, szinte közömbösen nézte.

— Hát jó, — mondta, — ne beszéljünk róla. Más akartok mondani. Te tudod, hogy nekem csak egy fiúgyermekem van.

Klári mama csodálkozva fordult felé.
— Nézd! István ma helyettes közjegyző. De két évre biztosan penzióba megy a vén Békty; ő kerül helyébe. Szép dolog, — ilyen fiatal fejjel! Na, igen! Hát ha István megházasodik, ők itt fognak lakni.

— Aha! — mondta akkor mama valami kis fanyarsággal.

— Igen. A menyemre én fogok vigyázni!
— Hát igaz volna, hogy anyám a kis Kallós leányt...

— Erre még ne legyen gondod!... Hanem még valamit, Klári! Én titeket, úgy-e, férjhezadtalak rendesen; mind a hármat. Azt is tudod, hogy a berei földeket azóta tisztáztam ki, mióta apád elhalt. Vele csak megvettük fél-adósságra. A mit az árendás fizet, arra ment azóta. Most már csak azon iparkodok, hogy ti hármotokat kielégítsek. Mert Bere a fiamé lesz; ezt előre megmondom.

Hirtelen csendesség támadt... Úgy hiszem, anyámnak nem volt váratlan ez.

— Tízezer forint volt az özvegyi jussod... nem tudom, mennyi van még belőle. Itt csak ruhára költöttél; igaz, hogy eleget!... Én tizenötezeret adok minden lányknak. A gyerekeidnek van nyolcz-nyolczezer.

— Miért beszél, mama, — kérdezte anyám érzékenykedően. — Én máshol is lakhatom, külön is.

— Ez hiábavaló beszéd, tudod, hogy lehetetlen! Itt én vigyáztam rád, — mindenkép... Azt akarom, hogy férjhezmenj, Klári.

— Ilyen sisera-haddal? — intett felénk mama durezásan és leverten.

— Szemmi! Nagyon szép vagy!... A fiúk kikerülnek, tanulni mennek. A leány... ez pedig már nagy leány. Egy-két év alatt...

— Csinos lesz vajjon?...
— Furcsa lesz! Most fogja kinőni magát... Elmúlt tizennég. Jövő télen bálba viheted.

TÁBORI MISE A LÖVŐTÉREN.

LIPÓT SZALVÁTOR FŐHERCZEG, MINT A KIRÁLY KÉPVISELŐJE, JÓZSEF FŐHERCZEGGEL ELVONUL A TŰZÉRSÉG ARCZÉLE ELŐTT.

A HAJMÁSKÉRI KATONAVÁROS FÖLSZENTELÉSE JULIUS 13-ÁN. — Balogh Rudo'f főlvételei.

Underwood és Underwood fényképe.

AZ ANGOL KIRÁLY BEMUTATJA FIÁT, AZ ÚJ WALES HERCEGET WALES HERCEGSÉG LAKOSSÁGÁNAK.

Úgy nézem, nem lesz soká terhedre ez a macska.

Felállt és halkan végigment a szobán, — benézett az alkov függönyre túlra. Csendesben, mélyen lélekzettünk mindnyájan.

— Alusznak! — mondta.

Megállt egy percze az ágyam fejénél.

— Ez holnapotl fogva fenn fog aludni a te szobádban, Klári!...

Ott maradt egy percig és éreztem komoly-nézésű, nagy szemű sugárát, hogy lecsukott szempillámra tűz. Majd megfordult, csendesben vette a lámpát, bölintött és kiment.

Magas, jegenyertartású, szép alakját mintha most is látnám. Egész ember volt ő; igazságos, osztó szeretetével, kérlelhetetlen, mértékes, okos akaratával, — igazi monárka-természet. Egy ideálja volt: a család emelése; és tudott ezért dolgozni, küzdeni nyugodtan, fensőbbeségen, józanul, egy életen át; és maga mindig biztos lenni a tetteiben és szándékaiban. A hogy ellenségekkel, barátokkal, ügyfelekkel vagy alantasokkal, vagy mivelünk elbánt; sohase láttam szavát megmásolni, valamit kétszer, kétfélemód gondolni, elvétni vagy újrakezdeni.

Anyám ott ült még egy ideig maga elé nézve a homályban. Tündőd, de nyugodt volt az arca; láttam, egy lázadó, vagy ellenes gondolat sincs benne azzal szemben, a mit hallott. «Grószinak igaza van!» — gondoltam én is nyugodt, egyszerű meggyőződéssel.

Mi akkor még — anya, nagyanya és gyermek, — olyan természetesen, hiven, bizakodón tudtuk megérteni egymást. Tán nem is alázatosabbak vagy jobbakk voltunk a maiaknál; — csak egymással egyformábbak valahogyan.

(Folytatása következik.)

TERMÉSZET ÉS KULTURA.

Irtá Bársony István.

A Természet, a maga földi viszonylataiban, a mi számunkra a legnagyobb hatalom, melynek csak egy legyőzője és átalakítója van s ez: a kultura.

A maga eredeti mivoltában érintetlen őstermészet az őállapotokba visszahelyezkedést jelentené, a minek még a pusztá gondolata is elrémít a mai emberre nézve. Hisz a kultura áldásait többé-kevésbé mindenki érzi a civilizált világban, s még az is értékeli, a ki egyelőre nem minden ilyen áldásban részesül. A kultura nagyszerű étvagygyerjesztő s a ki a javaiba belekóstol, az mind többre szokott vágyani belőlök. A hol a kultura munkája megindult, ott a haladás lehet esetleg lassú, de teljes megállás szinte lehetetlen. A haladás pedig számtalan változást és átalakulást jelent nemcsak bennünk magunkban, hanem a bennünket közvetlenül környező külső világban is, tehát a Természetben.

A hol az emberi kultura kezdődik, ott ez az átalakulás a legkülönbözőbb formákban bár, de rögtön jelentkezik. A kultura magasabb fokán pedig az ilyen változások szinte rohamosak s ellenállhatatlanul terjedők.

Az ember még legkezdetlegesebb őállapotában is örökös harcokat vívott a Természet-tel, ép úgy, mint jóformán minden egyéb élet, a mely a földön valaha jelentkezett. De kultur-ember harcmai rég eljutottak addig a fóká, a hol a «csudálatos» jelző már szinte keveset mond. A mit a kultur-ember a maga még nagyobb kulturája érdekében napról-napra

a leghihetlenebb elszántsággal mer, az már-már emberfölötti bátorság, vakmerőség, hősiesség, halálmegvetés és csüggedetlen akarat van abban, a félelmisségig. Ily lény szolgáltatában a kultura legyőzhetetlen fegyver. A harcok sokáig tarthatnak, de az emberre nézve újabb és újabb győzelmek sorozatával kell járnok.

A Természet, ezeket a győzelmeket valahogyan kénytelen megsínyleni, a mennyiben a kultura átalakító erejét sok tekintetben ugyancsak megéri. A hol az ember a Természet területein megveteti a lábát, mihamarabb úrrá is válik s a maga haszna és kényelme szerint rendezkedik be. Megváltoztatja a föld képét, kiválogatja a természet ajándékai közül a neki hasznosakat, megsemmisíteni igyekszik lehetőleg mindent, a mi bajára, kárára, veszedelmére van. S ebben a munkájában számtani bizonyossággal halad azon úton, a mely egykoron, ha még sokára is, odajuttatja, hogy rajta kívül a föld felületén talán nem is igen lesz majd más élőlény.

Megdöbbenő gondolat! De ha végiglapozzuk csak a legújabb kultura történetének a Természet megváltoztatásáról szóló lapjait, ezt a következtetésünket nem fogjuk indokolatlanul megösmerni. Mert akárhol látjuk is az embert az ő legújabb természet-hódító szereplésében, az első, a mi okvetetlenül a szemünkbe tűnik, a többi élőlénynek rohamos pusztulása.

Mondjuk meg nyíltan: a kultura már mai fokán is halálos ellensége az állatvilág legnagyobb részének, de ha elképzeljük a várható nagy haladásokat, s ha megfigyeljük a haladás útján okvetetlenül felmerülő jelenségeket, épen-séggel nem kell fantasztáknak lennünk, hogy a messze jövőben még azokat az állatokat is féltjük az emberi kulturától, a melyeket ma még épen ez a kultura véd, az ember számára.

Ha csak a legutóbbi ötven esztendőnek az «állatirtó munkáját» nézzük is, megállapíthatjuk például, hogy Amerikának milliókat számoló vadbívalygyulái ma már sehol sincsenek; örökre elpusztultak. Megsümmitültek az ember által, a ki most egy zárt parkban tartogatja a kiveszőben levő utolsó mohikánokat, ideig-óráig.

S a «legsötétebb» Afrika hozzáférhetetlen pontjai nem «világosodtak-e meg» e részben az említett ötven év során? Nem folyik-e ott olyan állatirtás, hogy akárhány területen már tilalmazni kellett a vadászatot, vagy legalább is annyira mérsékelni, hogy az érdekebb és ritkább nagy barmokból egy-egy vadász csak kevés meghatározott számú példányt ejthessen el?

Ha a civilizáció a mai arányokban halad, — már pedig a kultura egyre tökéletesedő eszközei ezt a haladást rohamosabbnak sejtetik minden eddiginél, — akkor rövid idő kérdése, hogy meddig legyen még Afrikának elefántja, vizilova, orrszarvúja, sőt oroszlánja is, a melyek kipusztulásával rákerül a sor a kevésbé izgató és érdekes vadakra is. Hisz az afrikázók elmondása szerint ma még szabadon lehet ott a vadász akár mennyi zebrát és egynemely antilopfajtát. Ma még ezekből rengeteg sok legel az exotikus mezőkön, hisz irtásuk mindössze néhány évtized óta tart. De tessék majd megnézni az állományt újabb néhány évtized múlva, a mikor az Afrikába utazás alig lesz majd több egy jókora kirándulásnál, tessék elképzelni mit művel ott addig a kilométer-puskákkal felszerelt vadirtók serege; ha erre gondolunk, előre látjuk már az afrikai állatvédő parkot, (amerikai mai mintára,) a hol az utolsó zebrákat és gnúkat mutogatják.

Annyi kétségtelen, hogy az emlős vadállatok napjai máris meg vannak számlálva s életök sokkal rövidebb lesz, mintsem gondolnánk az előre nem számító ember. Irtani fogja ezeket a vadállatokat egyrészt az emberi telhetetlenség, a mely mértéket nem ismer, továbbá a vadászszennyvedély, a mely szintén elég önző, rákerül azután a sor a vadállatok kártételei ellen való védekezésre is, ép úgy, a hogy minálunk, csakhogy ott egyelőre és valószínűleg még jó ideig csak a vad elpusztításában fog rejleni az elégtétel, nem lévén kin keresni a kár megtérítését. Az ilyformán mind jobban irtott, pusztított, zaklatott vad környezetben

majd az elhagyottabb pontokra vissza vonulni, (de meddig lesznek azok is elhagyottak?) a mire egyébiránt az előretörő kultura ügyis szoritja őt az által, hogy elrontja a régi ott-hont, megkritikálja a nagy sűrűségeket, kiirtja az erdőket, zajossá teszi a ma még csöndes, vad területeket.

Mindez a legrealisabb logikai sorrend, a melyet már előre is hitelesítenek az európai «ante akták». Avagy nem volt-e még egy pár száz évvel ezelőtt nekünk magyaroknak is bölényünk? S ma már csak az orosz Lítvánia őserdeiben van valamennyi, de az is egyre pusztul és fogy, mert a degenerálódás halálos betegsége kikezdte a fajtáját.

Európa legtöbb államában ma már a róka a legnagyobb ragadozó állat; Angliában, Franciaországban, Németországban, Hollandiában, Belgiumban és Olaszországban régóta sincsen sem medve, sem farkas; Oroszországon kívül a balkáni hegyekben, meg a magyar Kárpátokba kell érte jönnie akár a vadásznak, akár a természetbúvárnak. Minálunk a Bakony roppant területén már harminczöt éve, hogy nem látunk farkast, ép úgy Hont- és Nógrádmegyékben sem, pedig milyen szép erdősegeik vannak. De az már mind kultiváltabb, semhogy a nagy csöndet és magányt szerető farkas azt elviselhetné. Ám, ha akarná, sem viselhetné el sokáig, hisz csak egyszer kellene valahol mutatkozna, száz puszkásó lesné attól fogva mindvégig, bizonyos haláláig.

A kultura részint elűzi, részint kiirtja a vadállatot, még azt is, a melyet pedig a nagy-úri passzió egyelőre megment és dédelget. Lám, Magyarországot olyan idegen országok milliói keresik mai napság a híressé vált vadászatai s vadállományai miatt, a hol azok a milliói csak megsemmisítve sem elvezhetnek a nagy vad vadászataiból. Nem természetes-e, nem bizonyos-e, hogy előbb-utóbb ép úgy kiirtja a mi vadunkat is a mi eljövendő nagyobb kulturánk?

Már elindultunk ezen az úton. Lápjaink, mocsaraink, jobbára lecsapolják, a nád és a kaka helyén búza, meg óriás szárú tengeri terem. De a vízi vad s a mocsár szárnyas lakói elhűzödtek. Van ugyan még belőlök helyenként, sőt néhol talán még igen jó vadászat is eshetik rájuk, de a régi Eldorádónak örökre vége, és a vízi vadászatnak Magyarországon már beakonyodott. A kultura évről-évre jobban elveszi az alkalmait s lehetőségeit.

De nemcsak a szó szoros értelmében vett vízi vaddal leszünk hovatovább szegényebbek, hanem igen sok kedves kis szárnyással is, a melyeknek a hazajók szintén a nádas, a sásas és a mocsárvidék volt. Eltűnnek innen a nád-igók, a nádiposzták, a nádissarmányok, a kékbegyek, a sitkák, sok-sok érdekes kis szárnyas nép, a melynek itt már hazája nem lehet.

A SZINHÁZ ELŐTT.

Pusztáinkat betanyásítja a kultura, s a régi sík rónákat sok helyen faszok szegik. Mindez elriasztója a magyar struccmadárnak, a nagy tűzoknak, a mely a zárt és határolt helyeken nem bir még megpihenni sem, nemhogy ott költene. Tanyának, embernek közelségét nem állja, s a kultura elől szökik, nem is szólva arról, hogy a fegyelmetlen «kultur-ember» ott kint a tanyákon ügyis azon kezd, hogy kilesi, hol költ még az utolsó pár vadruca, vadliba és tűzok, hogy elszedje a tojásait s szétűlta a fészket.

Az erdők szárnyas lakóit is ez a sors éri utól előbb-utóbb. A holló csak vén magas fákon költ, a kék galamb csak vén fák odvában, jó magasan. De hovatovább ritkulnak az ilyen igazi vén fák, kivált a tölgyesek; régi lakóik tehát elhűzödnek valamerre, a hol talán még akad nekik való fészkelőhely.

Éneklőmadaraink közül sok van, a melyik beéri a ligettel, a kerttel, de csak ha vannak benne fészkelésre alkalmas sűrű fák és bokrok. Pedig a kultura a ritkalombú gyümölcs-fákra rendezkedik be inkább, a melyeken bizony fészket ritkán látni.

Rége óta a legtöbb háznak megvolt a maga fecskefészke, még a városokban is. Ma ugyan ki tűrné az ezzel járó tisztátalanságot? Fel-

tűnően fogy is a házi fecske s évről-évre sokkal kevesebb van.

Az idén tavasszal egy vidéki barátom házában az eresz alatt a fecskefészkekben egy szürke légykapó (muscipapa grisola) költött, — példátlan kísérlete az asszimilációnak, — de hát nem minden madár szürke légykapó ám, s a finnyásabbja a nem neki való helyről egyszerűen örökre eltűnik. A rigófélék közül például csak a feketerigó bírja el az ember nagy közelségét, még az énekes rigó sem marad kertekben, erdő kell neki; hát még a «hüros», a fenyvesmadár. A sárgarigó (tulajdonképen varjúféle) is csak ellátogat a gyümölcsösbe, de költeni ott szeret, a hol nagy magas fákon bújhat el az ember szeme elől. S a magas fák száma épen a kertek táján nem igen szaporodik. A kultura hovatovább mind kevesebbet hagy meg a nagy fákból.

A ragadozó madár örökös tildözésben lévén, amúgy is fogy, de azok közül is nem csak egy fajtát távolít el a kultura azzal, hogy lehetlenné teszi a fészkelését. A réti héjják (circus) mindnyájan a nádasoknak s a zombikosoknak a lakói, nagyon keservesen próbálkoznak más-hol a fészkekrakással, vagy nem is próbálkoznak.

A LOVASSÁGI LAKTANYA UDVARÁN.

A TEMETŐBEN.

A MINISZTERELNÖK LÁTOGATÁSA KECSKEMÉTEN A FÖLDRENGÉS UTÁN. — Balogh Rudolf fényképe.

Még a legnépszerűbb nyúlak is könnyen és sokféleképpen válik átkává a túlságos kultúra. A hol gipszes trágyázás, ott a szegény tapsifüles a gipszes takarmánytól hamar felfordul, mit törődik azzal a kultur-ember, a ki más hasznát látja az ő új tudományának a gazdálkodás terén, mint a mennyit a nyúl-pecsenye jelent.

A kultur-ember odáig ment az ő nézetváltoztatásában, hogy az egérintésai révén szent állatnak tartja nyáron és ősszel a rókát is, de télen agyonlövi, vagy megmérgezi. (Sztichnin és ciankál neki! Az előbbi alig viszi néhány lépésnyire, az utóbbit menten kiadja ravasz lelkét.)

A vadászható vad így folyvást fogyni fog, de a vadászszervevény aligha csökken; sőt a vadások száma valószínűleg nő. Odajutunk, a hova máris eljutott Olaszország, a hol fülemülére meg pacirtára vadászik a talián ním-ről s büszkén látat a tarisznyáján két-három ilyen szegény kis szárnyast, mint egy nap vadászatának az eredményét.

Talán lesz egy s más védelmi intézkedés némelyik hasznosnak, vagy legalább is kellemesnek tartott állatra, főképen madárra, de a körülmények, meg az emberi közöny, sőt roszaság, majd gondoskodnak róla, hogy az írott betűnek ne legyen sokkal több érvénye, mint van mai napság. Hisz orvadász és lelketlen fészekrabló-népség mindig lesz, de a ki kellő szigorral büntesse ezt a fajtát, olyan törvényes közeg sohasem lesz, a minthogy eddig sem volt.

A madár amúgy is «vogelfrei».

Hol vannak ma az éjszaki tenger partvidékeinek az alka-tömegei? Hol vannak a híres dunna-ludak? Még a kései védelem sem használhat már nekik, annyira elpusztultak.

De hol vannak a nagy foka-telemek s a rozsmányaják? A régi szám talán ezred-része apadt s ez is ki tudja meddig szerepel még a gyérülő ritkaságok között. A tengerek óriása, a bálna, maholnap teljes tilalomra szorul, a csethalász-hajók bevonulhatnak hosszú — vagy örökös — szabadságra, a kikötőkbe.

A kultúra nyomán jutottunk idáig, attól kezdve, a mikor a kultúra még csecsemő-korát élte, mind a mai napig, a mikor a kultúra már duzzadó erejű hódító, a ki az útjában minden kereszttől gázol, a mit akadályának vél.

Lehet, sőt valószínű, hogy a finomodó, eszmélő, sok mindent új szempontokból néző, látó és megértő kultúra akar majd törődni a kiveszendő állatvilággal is, — ha másképen nem, hát legalább a Föld múltjának a szemléltetése végett, — de a valóságos állat-vevélemnek épen a kultúra fel nem tartható terjedése lesz a legnagyobb akadály. A tengerek hajókölösszusainak pörgő-forgó csavarjai megszámlálhatatlan tengeri állatot pusztítanak el, csak úgy mellékesen, hát még a torpedó-robbanások minő gyilkos munkát végeznek e részben ott is, a hol az ember erre még csak nem is gondolt. Minden azt bizonyítja, hogy az állatvilág tömegeinek apadnia, fogy-nia, pusztulnia kell a kultúra «áldásai» miatt, a melyeknek a nevében — mit szépítsük? — barbár irtás folyik az egész vonalon. Enyhítő körülmény: részben az embernek mindenképp fölé helyezett érdeke, részben a szándéktalanság, mint a hogy a repülőgépek berregő szárnyának az örvénysodrása is igazán gonosz indulat nélkül öl meg az elkapott, magához rántott madarat, s a távirósodrony sem tehet arról, ha az éjjel vonuló vándormadarak százai ütök agyon magokat, a mikor hozzácsapódnak gyors röplésük közben. De még abban is ártatlan a táviró, ha a megindult áram lelti a sodronyon pihenő apró madarakat.

Igy fest az állatvilág sorsa a jövő idők előre sejtett kaleidoskopjában, s ha ez a jövőendő nem is a holnap nap, de minden múlt nappal kérelhetetlenül közeledünk hozzá.

Ki tudja, nem kerül-e sor egykoron még a mai háziállatok dédelgetett fajtáira is? A lónak a szerepe máris rohamosan kisebbre szorult, mi marad belőle száz év múlva? A mikor bizonyára minden gazdasági munkát gép végez majd e alkalmasint a levegő is végleg meghódol a kultur-ember röplőgépe előtt. S legbecesebb hazafiatalunkra, a szarvasmarhára, a tehénre, mily sors vár? Legelőjét máris úgy

elfoglalja a kenyértermelő-kultúra, hogy mind kevesebb terület juthat takarmánytermelésre. Végül talán a tehénünk is «konzervekre» szorul s száritott halat eszik, mint a mai norvég tehén. A tej így a legnagyobb fényűzési cikké válik, tehát már nem lesz, a mi ma. Pedig vajjon mi történik ma is a nagy világ-városokban? Az, hogy tejet csak a kivételesek fogyaszthatnak, mert a milliók számára úgy sincs már elég tej. London tea-fogyasztó nép-sége közt százezrek vannak, a kik az anyjok tején kívül más tejet egyáltalában nem ismernek. De ha emnyire nélkülözhető ez a mai legbecesebb táplálékunk, nem válhatik-e egykoron nélkülözhetővé maga a tehén is?

A hústáplálék jövője sem ígér sokat a majdan megsokasodó embertömegek számára. Meg lehet állapítani, hogy már ma is kevesebb húst bír produkálni az állattenyésztés, mint a mennyire nagy átlagban okvetlenül szükség volna. De mi lesz később, a mikor a természet átalakítása során a kultúra mind kevesebb életfeltételt enged az állatnak? Mert hogy az emberi kultúrával s az ember szaporodásával épen fordított arányban áll az állattenyésztés mennyisége, az majd ki fog sülni ott is, a hol ma még tán senki sem gondol erre. A milyenség tekintetében óriási eredményekkel dicsekedhetünk. De a gulyáink eltűntek s még birkanójaink is alig vannak, hol is legyenek, mikor minden legelőt feltörnek már s búzát vetnek belé? Az arány tehát a sokasodó és az igényeiben mind követelőbb kultur-ember, meg a hústáplálékra alkalmas állatok száma közt csak roszabbodhatik.

S ha egyszer valamikor csakugyan dühöngeni talál a világébe és az előrehaladt kultúra komolyan gátat vet a járványok nagy pusztításainak, a mikor tehát a legtöbb megszületett csecsemőből felnőtt ember válik, a ki alkalmas a tovább szaporításra, annyi lesz az ember a földön, hogy az állat számára igazán nem marad hely rajta. Nagytömegű állat számára semmi esetre sem. (Mi lesz akkor a húsnak az ára?) Nem tolakszik-e fel a gondolat jogosan, hogy a vége valami nagy és általános vegetarianizmus lesz?

Ma is annyi már a húsról önkényt lemondók száma, (igaz, hogy sokan orvosi rendeltetűre ilyen «abstinensek»), hogy a kultúrának legnagyobb feladatai közé tartozik a minél kiadósabb növénytermelés, a mely téren csudákat várhatunk az utánunk következő generációk.

Az volna csak az igazi demokratikus egyenlőség, a melyet az egyforma táplálkozás mindenek megelégedésére bizonyítana és biztosítana. Pedig ezt a növényi táplálkozás korszakaiban sokkal könnyebben lehet majd elérni, mint a mai hús-korszakban, a mikor az emberek az egymás gyómrára a legirigyekbe.

A vegetáriánus ember talán máskéülben is jobb, szelidebb lenne, mint a hogy nagy átlagban növényevő állatok is bekésebb hajlandóságúak a hűsevőknl.

Ekkor azután megint az immár agyon kultivált természet próbálhatja felülkerekedni az ő örök törvényeivel, a melyek alapján alakíthatná, gyúrhatná az új embert vitássá, csöndesebbé, megnyugvóbbá, paradicsombbá.

A mi ugyan lehetne szebb is, jobb is, az új felfogás szerint, mindaddig, a míg újra vitássá nem válnék valahogyan, hogy vajjon nem az volt-e mégis az igazán szebb és jobb, a mikor az ember küzdve küzdött és hős tudott lenni a Természettel vívott harcában?!

EGY PUSZTULÓ ALKOTMÁNY.

Minden téren gyors a haladás, minden óra új felfedezést hoz s a régít, megszokottat, sutba dobja. Különösen áll az az iparra, a hol a kézi erőt kiszorította az állati, majd a gőz, ezt meg a villany. Mindazok a gépek, a melyek, régi csillagzat alatt születve, nem bírják a versenyt — többnyire a jóság és szoliditás rovására a gyorsaságban — idestova már csak a múzeumokban lesznek láthatók. Egyetlen kivétel ez alól talán csak a koppantó, a melynek erős vára az Isten háza, mert a templom nem lehet el gyertya nélkül, ezt meg az egyházi oltogatja — koppantó nélkül bizony bajosan.

A rohanva pusztuló gépek, szerszámok és épületek között első helyen áll egy monumentális építmény: az Alföldünk poeziséhez szorosan kapcsolódó szélmalom. Alig félszázada még százával kalimpáltak Alföldszerte, Petőfiből e sorokat fakasztva:

Szanaszét a város végén szélmalomok
Széles vitorlákkal,
Úgy szeretek állni
A szélmalomok előtt!
Elnézem ezeket,
A mint vitorlájuk hányja, egyre hányja
A cigánykereket.

Kiskunfélegyháza nemes városára vonatkoznak e sorok, a hol abban az időben — 1848-ban — 62 szélmalom állott; számuk ma már 19-re olvadt.

Szegeden még a millennium évében 91 szélmalom forgott: tíz év alatt egyharmada elpusztult. Pedig mennyi poezis is van benne! Az Alföldet el sem tudjuk gémeskút és szélmalom nélkül képzelni. Csöndes időkben mozdulatlanul, éneket emelt karokkal áll a messze határon feltűnő hatalmas építmény. De ha aztán megindulnak a szelek, különösen a bőjtiek, vígan forog egyre-másra, sokszor naphosszat hányja a cigánykereket, életet vive a csöndes rónaságra.

Ingyen munkaerővel nagy munkát végez ilyenkor. Szaporán őrli a búzát, kukoriczát, rozstot finom lisztlánggá vagy durva darává, korpává. Néhol selyemszítást is forgat a nagykerék, de a szélmalomok beállása szerint némasszonyok jobban szeretik a maguk szítált lisztet. Széles időben recseg, zúg az egész alkotmány, ég a munka és bőven van mit fölönteni a garatra: jó, de meg gonosz értelmében véve is. Ha pedig beáll a szélszél, megindul a malom alján a szóbeszéd, a «mónár» egyéb munka után lát, olykor még szerelmeskedésre is adja magát, a mint ezt *Pap Zoltán* szövegére *Dankó Pista* oly gyönyörűen húzta:

Nem fúj a szél, nem forog a dorozsmai szélmalom,
Malom alatt esküdtél volt hűséget kis angyalom
Hűtlen letté, mással éled világod, [megállott]
Akkor csókolj meg a molnár, hogy a malom

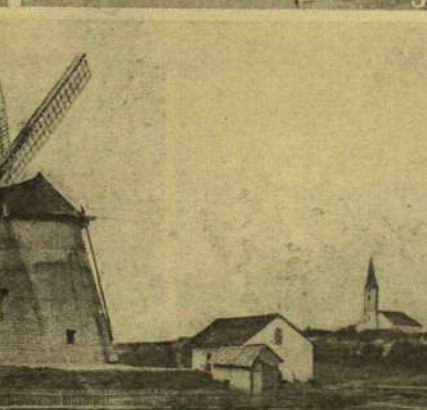
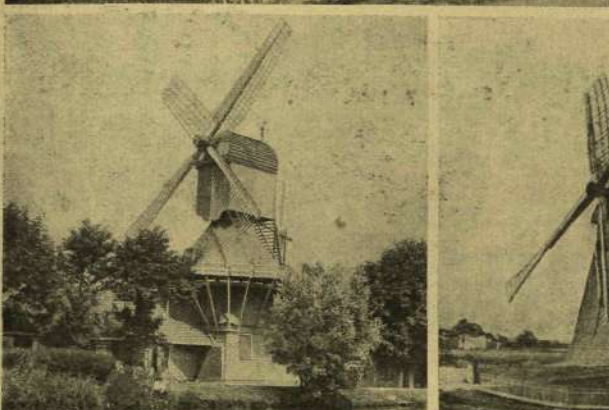
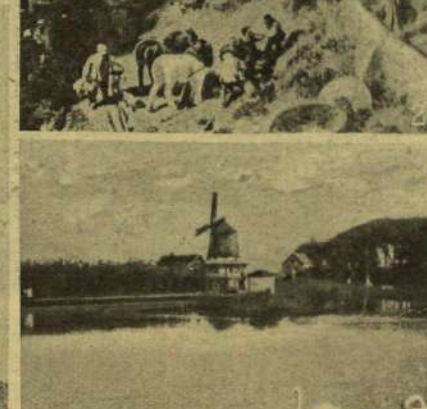
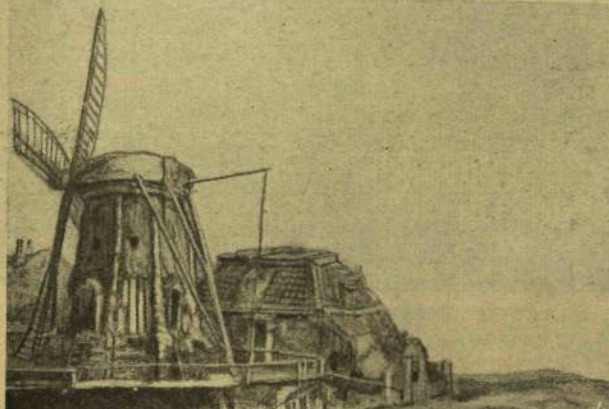
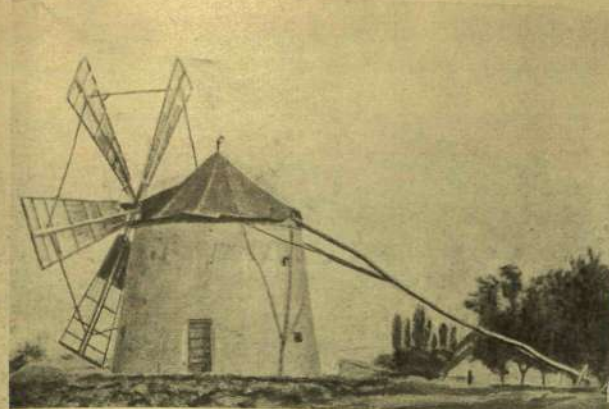
Átment a szélmalom sokszorosan és minden viszonylatban a köztudatba is. A gyors észjárású emberre azt mondják: «szélmalommal vetekedik az esze.» «Szélmalomharcot vív» az, a ki — Don Quihote epigonjaként — aránytalanul kis fába vágja a fejszét.

A XVI-ik század óta Németalföldön, Német- és Franciaországban divatozik a «molenbekerműhlenbecher (malomkehely) játék, melynek fordított kehelyalakú alapzatán miniatűr szélmalom áll. Ennek benyúló kúrtjébe fujva, forgásnak indulnak a vitorlák. A játékban az a nyertes, a kinek egyszerű befuvasa után a vitorlák a legtöbb fordulatot végezték; nyerménye pedig a most már egyenesre állított kehely tartalma.

De átment a szélmalom a művészetbe is, főleg ott, a hol ezerszámra volt és van ma is: Hollandiában, a mely a szó szoros értelmében a szélmalomnak köszönheti fönmaradását. A mindenütt és minduntalan előtűró föld árját ugyanis ezzel szivattyúzták fel és vezették a csatornába. Érthető tehát, hogy a holland iskola tájképein szinte elmaradhatatlan. Ott áll *Rembrandt* híres «Malom» képe, a melyt *Lansdowne* lordnak az elmúlt hetekben két és fél millió koronát fizettek. De ott van *Rembrandt* más képein is, úgy, mint tanítványai legtöbbjén.

A Szent-György czéh egyik tavalyi aukción láttuk *Haité George* «Dordrecht szélmalom» képét, a mely az 1899. évi velencei nemzetközi tárlatnak egyik gyöngye volt.

Magyar művészeink közül a legnagyobb szeretettel *Edvi Ilés* Aladár karolta fel a szélmalomot; az 1910. évi tavaszi tárlaton egész sorozatot mutatott be. Emlékezzünk meg *Mikes Kelemen* leveleinek diszkidásához készült remek rajzairól is, a melyeket a mi szentföldünkön, Rodostóban vetett papirra. *Spányi Béla* első tárlati szereplése «Szélmalom Szolnok mellett» című képe volt, melynek sajátkezűleg köre vésett reprodukciója a «Vasárnapi Ujság» 1874. évi kötetének 84. oldalán jelent meg. És hogy a lehangulatossabb egyikéről se

1. Hatvitorlós szélmalom Kiskunfélegyházán. — 2. Szélmalom a Montmartre-n (1834). — 3. Tornycs szélmalom Baambrugban (Hollandia). — 4. Szélmalom. (Rembrandt rézkarcja). — 5. Norderney. Napolcon-sáncz. — 6. «A malom.» (Rembrandt festménye). — 7. Bakos szélmalom Wespben (Hollandia). — 8. A dorozsmai szélmalom. — 9. A potsdami történeti szélmalom.

SZÉLMALMOK.

feledkezzünk meg, idézzük *Tölgyessy Arthur* «Halasi szélmalom» és «Hajnali szürkületét.»

A szélmalom hazájától, Hollandiától sem választható el a szélmalom alakja. *Edmondo de Amicis* ime így jellemzi a «Holland tájat»:

«Csupán a part mentében füstölög
Egy házikó a nyárfasor között
S egy óriás malom forog zokogva
És a határtalan mező olyan
Gondolkozón, búsan, álmosan
Bukik le, föl a főhéher vitorla.

(Kosztolányi Dező fordítása.)

Mai ismereteink szerint a messze Keleten, Khinában épült az első szélmalom. Innen az iráni fennsíkra jutott, a hol Ibn Haukal arab író ír róla elsőül Kr. u. a IX-ik században, megemlítve, hogy Szedszsztanban sokat láttott. Keresztet vitézek hozták 1040-ben Franciaországba, a honnan eljut Angliába, Spanyolországba, Velenczébe, Normandiából Flandrián át Németalföldre és Németországba.

Ez az alak azonban nem a nálunk ma álló tornycs, hanem az ú. n. bakos típus, a melynek fából épült malomháza szorosan összefügg a vitorlák tartó tetővel és az egész egy bak körül forgatható, hogy a szélirány változását követhesse. E változó alakú típus egyik legpoetikusabb alakját mutatja weesp-i képnk.

Hollandiában nevezetes változások ment át a szélmalom, a mennyiben malomházát köböl, szilárdra építették, tetéjét pedig a vitorlával külön helyezték rá a malomházra, hogy szélirány változás esetén csak az utóbbit kelljen forgatni. Ez a nagyfontosságú praktikus módosítás a XVI. század derekán történt; ez

az ú. n. tornycs típus terjedt el nálunk is. A hollandiai szélmalomok számáról *Forster George* 1790-ben azt írja, hogy csak magában Rotterdamban és környékén kétezret számolt össze; néhai *Széchenyi Lajos* grófné szül. Wurmbrand Franciska grófnő pedig 1837 szept. 22-én írja: «Óriási, hogy mennyi itt a szélmalom; 25-öt is olvastam egyszerre», a mint ezt kéresemre gróf *Széchenyi Viktor*, fejeérmegei főispán úr szives volt közölni.

Hozzánk Hollandiából került a szélmalom, nyelvtörténeti adatok szerint a XVI. század derekán és pedig először a bakos, majd később a tornycs típus. Németországban inkább a régi bakos alak van elterjedve. A potsdami tornycs szélmalomhoz fűződő történeti anekdota szerint ez a sans-souci porosz paraszt tulajdonát tevő szélmalom Nagy Frigyes kastélyának tőzomszedszágában állott. Nagy Frigyes a malmot telkesült meg akarta venni, hogy lerombolhassa, mert kalimpálása zavarta. De a szélmalom nem akart megválni malmától és mikor Nagy Frigyes hosszas pórpátvar után erőszakhoz akart nyúlni, a molnár porosz önérettel vágta oda: «Es giebt noch Richter in Preussen.» És ez a «historische Windmühle» — ma is áll, jelölül annak, hogy az a sokat emlegetett porosz önérett nem egészen alaptalan.

Nálunk napjainkban a közismert négyvitorlós tornycs szélmalom kívül hatvitorlós van Kunszentmiklóson és Kiskunfélegyházán, *bástyás vagy tornáczos* pedig Turkevé és a somogyvegyei Felsősegeden. Szerkezete szerint van *papucsos, felülhajlós és alulhajlós*; mesterszavainak száma közel ötszáz.

A zébréndszéri virágkorában a szélmalomok

is czéhbén egyesültek; ismerünk is ilyen Kecskemétről.

A zéhek kora letűnt; lehanyatlott — sok egyébbel együtt a szélmalomlás is. A gőz, meg a benzinmótor gyorsabb és állandóbb a szélnél; az erejét hasznosító malom hovatovább feledésbe megy.

De minden egyéb, primitíven becsületes népies elem is pusztul. Már csak *Herman Ottó* írásából tudjuk, hogy a Hortobágy pásztor-emberének órája a csillagok járása, ébresztője a kocsiderékban kassal leborított kakas volt, mert napjainkban számado is, bojtár is kronometert hord zsebében. És Debreczen jóvoltából közelebből már rendes automobilljárát visz át a pusztán.

Megérjük még, hogy Kalotaszeg csodaszép varrottását is kiszorítja az olesó, gyári bécsi rongy. A népies elem lehanyatlásával a poesis utolsó maradványa is elpusztul, ezzel pedig együttjár a nemzetközi egyformaság terjedése és nemzeti elhomályosulása.

Lambrecht Kálmán.

NERO.

Elbeszélés. Irta Garvay Andor.

Prezua Péter ott állt sápadtan a nagy íróasztal előtt, kezében a törölőrongyokkal meg a porolópálczával és némán hallgatta azokat a kemény szavakat, a melyeket az igazgató úr szigorú hangja a fejére zúdított.

Prezua Péter ugyanis iskolaszolga volt a liliom-utcai gimnáziumban és a nagy vihar azért szakadt a nyakába, mert valahogyan meg-

1. Laczikonyha. — 2. A vásár egy részlete (háttérben a Gajna esése). — 3. Vándorlás a hegy tetejére. — 4. Ünnepi tánc. — 5. Kasza-vásár. — 6. A vásár széle. — 7. Havasi kürtösök hangversenye. — 8. Egy paraszt amazon. — 9. Az aradi turista-egylet Czárán Gyuláról elnevezett menháza. — 10. A Rotunda megépítésének emlékére emelt kereszt.

A GAJNAI LEÁNYVÁSÁR. — Jely Gyula félvételei.

maga sem igen talált szegény feje valami sok mentséget erre a szörnyűségre. Az ő kétségbeesése teljes volt az igazgató úr haragja nélkül is. Mert soha-soha, tizenhatszáz hosszú esztendő alatt meg nem történt vele ez a katasztrófa. Prezuha Péter maga volt az alázatos kötelességtudás megtestesülése. Még a gondolatától is megrémült volna a lázadó kötelességszegésnek. Pláne azóta, hogy a gyerekekre is keresni kellett!

Hiszen ma reggel is, hogy ez a szerencsétlenség megtörtént, valósággal elállt a lélegzete, mikor az órára nézett. Fél hétkor ébredt.

Kinzó lelkifurdalások közt indult el hazuról. Még a reggeli se kellett neki és egész úton azon imádkozott, hogy bárcsak az egyszer nézné el neki a kötelességmulasztást és küldene édes hajnali álmot az igazgató úr szemére.

De nem küldött. Sőt inkább nagy veszedelmeket küldött a szegény Prezuha Péter fejére. Pedig hát ez egyszer igazán elnézhette volna a dolgot, mert Prezuha Péter beteg volt. Igazán beteg. Nem afféle dologkerülés kapta el.

Egész éjszaka nem aludt, csak hánykolódott a fekhelyén és a párnák szinte izzottak alatta. A feje is fájt. Úgy zúgott valami benne, mint a távoli hullámverés. Reggel felé aztán, akarata ellen elnyomta az álmot. Nem volt bűnös benne. Nem tehetett róla. Hiába küzdött ellene, az álmot lebirta. Pedig fel is

köszött egy kicsit a reggeli takarítással. Az igazgató úr hét órakor még jéghideg, fütetlen termeket talált; sőt a tanári szobában még az ablakok is tárva-nyitva voltak szellőztetésre. Az eset kétségtelenül nagyon súlyos volt és Prezuha Péter teljes tudatában szörnyű mulasztásának, meg volt semmisülve. A szerencsétlen ember arcán világosan kirajzolódott a rettenetes lelki kín és a büntudat vonásai. Szánalom volt látni a gyámoltalanságát. A vihar elején tett ugyan rá egy-két bátor-talan, félénk kísérletet, hogy valamit elmondjon a maga mentségére, az igazgató úr rikoltó

tenorja azonban minden ilyen kísérletnek útját vágta.

Mert micsoda mentsége is lehetne Prezuha Péternek?

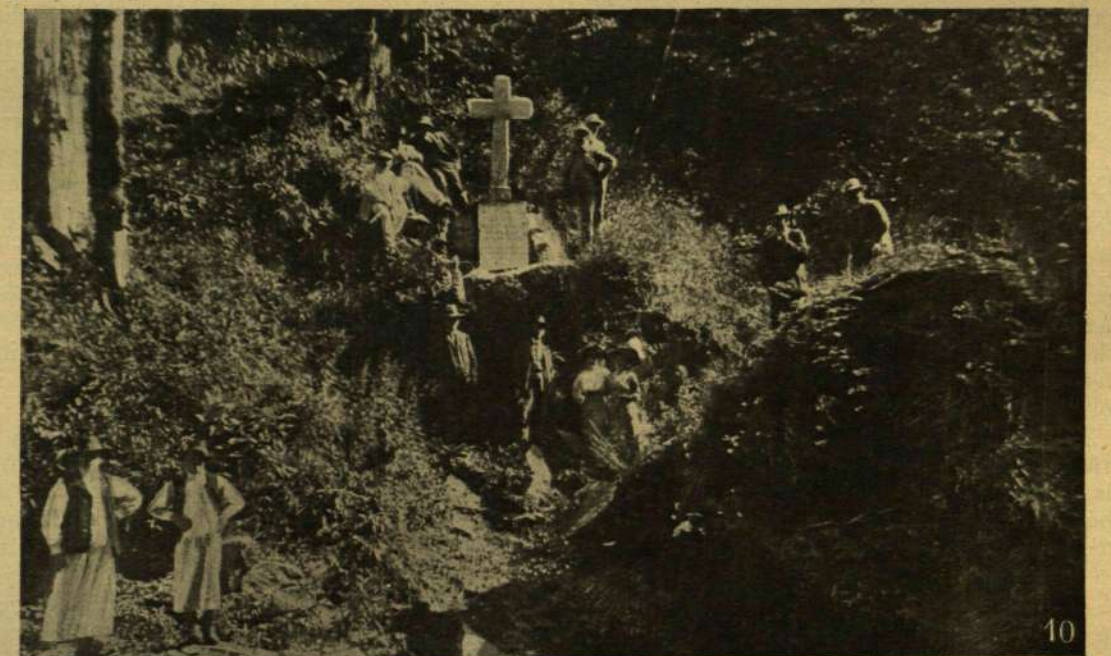
— Be voltak talán fütve a tantermek hét órára?

— Nem.

— Vagy talán nem ő hagyta nyitva a tanári szoba ablakait?

— De igenis, hogy ő. Még pedig a szellőztetésnél.

— Na hát akkor mit lehet ezen mentgetni? Hát hiszen a mi azt illeti, Prezuha Péter

riadt vagy kétszer a lelkiismerete szavára. Egyszer mintha az iskolai csengőt rángatta volna meg valaki a füle mellett. Úgy fölrebent szegény a lidércz incselkedésére, hogy az asszonynak kellett lecsitítani, mint egy álomittas gyermeket.

Nem is akart szegény feje egyebet elmondani az igazgató úrnak, csak ezt.

És meg akarta kérni szépen, hogy az egyszer legyen elnézéssel a hiba iránt. Hiszen úgy se fog megtörténni többet. Nem, soha! Még félholtan is itt lesz ezután pitymallat előtt.

De hát nem lehetett a nagyhatalmú úrnak elmondani, mert azt minden félénk próbálkozás még nagyobb haragra ingerelte.

— Ez a dolog nem mehet így tovább! — Dörögte félelmesen. — Maga úgy látszik nem él rendes életet az utóbbi időkben. Kezdenek

az ilyen dolgok nagyon is napirenden lenni. A multkor Szekeres tanár úrnak volt valami panasa magára holmi elveszett levelek miatt, most meg én találok itt mindent piszkosan. Reggel hét órakor! És nincs sehol fütve, az ablakok tárva-nyitva. Azt hiszi maga, hogy én loptam az egészségemet?! Az ilyen megbizhatatlan, hanyag emberre nincs szükségünk. Nincs! És lesz rá gondom, hogy rend legyen itt. Rend! Érti?! Rend!! El fogom csapatni...

Prezuha Péternek belenyilalott a kemény szó a szívébe. A térdje megroggyott és elhomályosuló szemei előtt egyszerre fölűnt az asszony

képe, — meg a gyereké. Olyan sápadt, olyan fakó volt az arcuk; és rongyosak voltak, dideregtek. A kisebbik kenyeret kért az édesanyjától, csak egy kis száraz kenyeret! — és az nem adhatott neki semmit. Semmit! Csak magához ölelte kétségbeesetten a síró gyermeket és ránézett némán a kötelességmulasztó, elesott emberre.

Hanem a fájdalom, néma pillantásban valami iszonyú szemrehányás volt.

Prezuha Péter esztelenül kitérte a tanári szobából és egy szó, egyetlenegy védekező hang nem birt az ajkára törti. Csak a mel-

leben érzett valami gyötrelmes, égő szorítást és az arcán vonaglott görcsösen, valami komikusan furcsa rángatózás. Nehéz, hibbanó járással ment végig a folyosókon, egyenesen a nagy csengő felé. Tétován, bizonytalanul nyúlt a fogdosástól fényesre kopott csengőzsinór után s mikor félénken megrándította, egyszerre megriadt az éles, kíméletlen csengőhangtól...

Az ebédet délben elhozta az asszony. Prezuha Péter azonban alig nyúlt hozzá valamihez, csak a kisebbik gyereket tömte volna mindennel, ha az asszony el nem veszi tőle.

Aztán, hogy egyedül maradt megint, guny-

nyaszta, kedvetlenül járt a dolgai után s egy-egy kályha mellett meghuzódva, fázósan összeborzongott.

Este úgy bandukolt haza, mint egy álomjáró. A ki látta, azt hihette volna, hogy valami csendes agyháborodott. Az öklei hol kinyitak, hol összeszorultak göresösen, majd megszte hadonászott a levegőben és mormogott maga elé alig érthető, zavaros szavakat.

— Én nem bánom, — dünnyögte, — ha rászolgáltam, csapjanak el. De legalább hallgassák meg az embert!... Mert a ki beteg, az beteg! Egyszer el lehet nézni valakit. Igen... És... és mi van kérem azzal a levéllel?! Szekeres tanár úr nem jól mondta igazgató úrnak! Rajtam kereste, de megkerült. Ott volt a tanár úr zsebében. Oda csak nem én tettem?! Hát kérem!... És hogy én rendetlen életű ember vagyok? Én?! Hiszen nekem gyermekeim vannak!... Kettő. Na hát had mondja meg az asszony, hogy mikor hiányzott a pénzből egy garas is!... Hadd mondja meg... Ki kell ám a szegény embert is hallgatni, nemcsak Szekeres tanár urat! És... és nemcsak úgy könnyen odavetni, hogy «elesapom!...»

Halálosan kimerültnék, összetörtnek érezte magát Prezuha Péter, mire ebben a tusakodásban haza ért. Mindjárt ágyba is kívánczolt; épen csak azt várta ki, a míg a többiek ettek valamit. Aztán lefeküdt.

Aludni azonban nem tudott. Egyre ott képzelte magát a haragos igazgató úr előtt a tanári szobában. Kótszágbeesetten küzdött eleinte a gondolat ellen. Forrósága lett, a testét kiverte a hideg veríték és nem tudott szabadulni a jelenet emléke elől. A homlokra szinte szertepont a réttentő nyomástól. A gondolatok vad, féktelen vágatással kavargtak benne és megörjítők, pokoli következetességgel kerengtek mindig ugyanegy rögeszme körül.

Mindig, mindig az a jelenet!
Csak mindig másként...

Tizszer, százszor lejártszódt elötte újra. Eleinte néma szorongással hallgatta azokat a megcsendülő, kegyetlen szavakat. Aztán ő is felelgetni kezdett. Előbb csak egy-egy batoratlan szót, aztán a saját hangja lángba hozta. Vitába szállt, ellentmondott s végül egyedül csak ő beszélt már. Zúgva, dörögve törtek a szavak ajkára. Kemény, zord igazságokat vágott az igazgató úr szemébe, a teste kiegyenesült, óriássá lett; a kicsi, alázatos Prezuha Péter egyszerre úgy eltűnt, mintha elfújták volna.

És ebben a fölmagasztosult, nagyszerű pilanában egy hívős, puha kéz simult forrongó homlokára és egy ismerős, gyengéd hang esendült meg mellette egészen közelről:

— Mi bajod Péter? Miért nyögsz úgy? Kell valami lellem? Mondd Péter, mit szeretnél? És e hangra egyszerre kitágult a Prezuha Péter lázas tekintete és hirtelen, félig felülve ágyában, forró, szilaj extázissal libegte:

— Mit szeretnék? Király szeretnék lenni. Császárr! Oda ülnek a tanári szoba nagy asztala mellé, a karosszékbe... Az lenne a trónus! Aztán becsengetném az igazgató urat, meg... meg... igen? meg Szekeres tanár urat, feltenném a kalapomat a fejemre és... és elesapnám őket! El. Mind a kettőt...

Ezt mondta Prezuha Péter; aztan egy megváltó, nehéz sóhajtas szakadt fel belőle és lassan visszasüppedve az ágyra, aludt tovább békén, csöndesen, egyenletes, könnyű lélegzéssel...

A GAJNAI LEÁNYVÁSÁR.

E hó 16-ikán, (a keleti naptár szerinti Péter-Pál napját követő első vasárnapon) tartották meg a gajnai leányvásárt.

Nagy esemény volt ez valamikor széles vidéken, ma már kevésbé az. Valóságos leányvásár volt akkor, a hol feleségül «vehette» kiválasztottját a legény. Hét vármegyéből jöttek össze a házasulandó legények és eladó leányok a Gajna-hegy tetején a Fehér-Körös és Aranyos-folyók vizválasztóján, Arad, Hunyad és Torda-Aranyos megyék összeszögelésénél. A legények közül leginkább azok jöttek, a kik katonai kötelezettségöknek még nem tettek eleget, de már szerettek volna megházasodni. A leányok pedig hozományukkal együtt jöttek

el, a festett ládával, a fehérneművel, a juhokkal és szarvasmarhával, melyeket apjuk, anyjuk velük ad. Pópák is jöttek, szép, nagyszakállú férfiak, a kik nem igen kérdezték, volt-e már sorozáson a legény, s valamely szomszéd falu templomában összeadták a fiatalokat. Legfőképpen a stólat számították dupla kretával. A ki legénysorban jött a vásárra, mint férj terhetett haza, magával vive a menyecske hozományát is.

A vásárnak ez a jellege persze már régen megszűnt. A hatóságok végét vetették az ily könnyű szerrel kötött házasságoknak már előbb is, de kivált azóta, mióta életbe lépett az állami anyakönyvvezetés. Azóta csak közönséges áruvásárt tartanak a Gajnában. De azért most is sok nép gyűlik ott össze minden évben. Eladó leányok, házasulandó legények most is felkeresik, s elég jó alkalom, hogy messze vidékek fiatalai összeismerkedjenek.

NAGY SZOLIMÁN SÍRJA.

A régi magyar ipar és művészet legbecesebb emlékeit jámbor eleinknek a XVI. századig sikerült megőrizniök. Az előbbi kor feltételezte kincseinek s műemlékeinek pusztulása és eltűnése csak a XVI. században kezdődik s tart a XVIII. századig. Hová tűntek, mivé lettek századok munkájának és műveltségének az emlékei, kevesen tudják. De hát itt volt nálunk a török, könnyű volt erre fogni mindent. S a mi iróink azt meg is tették. Könyveinkben tehát azt olvashatjuk, hogy minden pusztulásnak, minden romlásnak a török volt az oka. A török kezén veszttek el műkincseink, a török rontotta le legszebb műemlékeinket, a török semmisítette meg kulturánk maradvékát. S ha ez csakugyan így volt, nem vehetjük iróinktól rossz néven, hogy minden bűnt a törökre vetnek, minden szegényt reá kiáltanak.

Azonban vannak írott emlékeink is, s a levéltárak poros aktái egészen mást beszélnek, mint a mi kopott történeti könyveink! A mohácsi veszedelem után Mária özvegy királyné Budán és Visegrádon hajókra rakatta a királyi kincseket s férje holtteste helyett ezekkel menekült Ferdinándhoz. E tömérdek kincs (melynek minden egyes darabjáról följegyzés maradt ránk) I. Ferdinánd aztán elkötavetyéltette s beolvasztatta és az így nyert pénzzel fizette a Magyarországot pusztító hadait. A trencsői műkincsek és a nyitrai püspökség kincsei ugyanerre a sorsra jutottak. Szent Zorárd ezüst koporsóját Ferdinánd nyilvános árverésre bocsátotta. Roggondó fővezérét pedig a nyitrai püspökség kincseket érő püspöksüvegével fizette. Mikor Szapolyai János Ferdinánd fővezérét megverte, az szabadjára hagyván vert seregét, a szekereivel vágatva menekült. S a katonák vallomása szerint a szekerekből szentségtartók, kelyhek, s más összerabolt egyházi kincsek hullottak ki. Miksa király is Ferdinánd nyomain haladt. A budai templomok megmenett kincseit, a miket több nagy vasas ládában a pozsonyi székesegyházban helyeztek el, erővel elvitette s a maga céljára fordította. Hogy a szenvedélyes gyűjtő: Rudolf császár, mi mindent vitetett el tőlünk, arról jobb nem is beszélünk.

Műemlékeink és műkincseink pusztulása a XVII. században még nagyobb méretet öltött. Lipót császár azt tartotta, hogy minden az övé, a mit szemmel lát és lábbal nyom. A Nádasdy-, Zrinyi-, Frangepán- és Thököly-család elkobzott kincseinek csupán a feltára hatalmas köteteket tölt be. I. Rákóczi Ferenc nem bírván megfizetni a reá vetett óriási pénzbiroságot, szekereken küldte Bécsbe a család régi arany- és ezüstedényeit. Szelepcsényi György a nagy török háború kitörésekor az esztergomi érsekség kincseit Bécsbe vitte a török elől, azt híven, hogy ott biztonságban lesznek. Hát bizony ezeket is elkobozták, s jó részüket beolvasztották, hogy Bécs védőit fizethessék. A Magyarországra küldött császári katonaságról maga az udvari kamara jelenti: a tisztak annyi mindent összeharcsoltak itt, hogy egy-egy császári tiszt nyolcz szekeren vittette maga után a portékáit.

Ismeretes dolog, hogy I. Lipót a török kiűzése után a magyarországi régi várak legnagyobb részét fölrobbantatta, hogy a bujdosók és a kurucok otthon ne találhassanak azok-

ban. A régi magyar dicsőség legszebb emlékeit semmittek imígyen meg. Aztán újabb és nagyobb «császári várakat» építettek Budán, Fehérvárott, Szigeten, Temesvárott stb. E várakhoz természetesen sok kő kellett. Tehát lebontatják azokat a középkori templomokat és egyéb épületeket, a miket a török sértetlenül hagyott itt. Így semmisül meg 1690-ben a budavári Mária Magdolna-templom, mely teljesen faragott kövekből épült; így tűnnek el a székesfehérvári ősi épületek utolsó maradványai.

S így ment ez mindenütt. A vandalizmus kénye-kedve szerint dült nálunk, s még a békességes XVIII-ik században sem tért pihenőre. Csak például említjük, hogy III. Károly király 1723-ban Erdélyben minden elvihető régiséget, római fölirotokat, szobrokat, faragásokat stb. összegyűjtetett. *Megbizott emberei még nagyjaink koporsóit is megcsontkították!* Aztán három nagy hajót megraktak a szákmányon (mit *kostbahen stainen und antiquitäten*). A három nagy hajó a Maroson ereszkedett alá Szegedig. A kikötés alkalmával itt az egyik túlterhelt hajó elsüllyedt. Conte de Billes szegedi generális a belgrádi császári hajóhad embereit hozatta Szegedre, s azok segítségével igyekeztek az elsüllyedt hajót kiemelteni. Húsz napi nehéz munka után sikerült a hajót a víz felszínéig emelni. Ekkor azonban szétment a hajó, mert «erdélyi módra» csak faszeggekkel volt megerősítve. Erdély műkincseinek jó része tehát most is ott hever a Tisza fenekén. A másik két hajó terhét erre átrakták erősebb dereglyékre s Posten át Bécsbe vontatták. S az ilyesmi szó nélkül megeshetett nálunk még a XVIII. században is...

A sok szép és nagyértékű épület között, a miket nálunk a törökök emeltek, s miket teljes épségben hagytak itt, nem az utolsó volt a Nagy Szolimán sírja fölé emelt mauzoleum. Szigetvár tövében állt ez a fehér márványból készült kápolna, s közel másfél századon át bücsütjáró helye volt minden igazhívő muzulmánok — sőt a vidék keresztény lakosságának is. Az 1664. évben Szolimán mauzoleuma és az azt körülvevő erősség Zrinyi Miklós kezére került. Ez a körülmény fölkelte az érdeklődést a mauzoleum sorsa iránt, s több magyar író foglalkozni kezdett vele. Azonban a krónikák meséin kívül egyebet nem ismervén, csak mesészerű dolgokkal állhattak elő. *Ilyen mese például az, hogy Szolimán sírját a nagy költő: Zrinyi Miklós hányatta szét!* Zrinyi Miklós nagy lelkehez az ilyen barbárság sohasem fert. Igaz, hogy a katonái el akarták pusztítani a síremléket, de épp Zrinyi Miklós mondta nekik, hogy *ő nem a hollak, hanem az élők ellen harcol!* Tévedés tehát, a mit például Széchy Károly ír Zrinyi Miklós életének 5. kötetében: «a fényes márvány emléket szétvetették, várát elhamvasztották, úgy zúdtak tovább rohanó árkokkal Pécsnek!» Nem Zrinyi Miklós s nem is az ő vitelző népe, hanem császári tisztviselő bontatta szét Szolimán szultán szigetvári mauzoleumát. De ez a lerontás közel harmincz évvel később történt Zrinyi támadásánál. Addig azonban a Nagy Szolimán sírkápolnája eredeti alakjában, sértetlenül főnnállt. S úgy a magyarországi törökök, mint a külföldi muzulmánok sűrűn látogatták a szentnek tartott mauzoleumot avagy türbét.

Mivel Szolimán szultán sírjának a pusztulásáról könyveink csupa tévadaratot forgatnak, ideje, hogy a szájról föltre járó mesék és találgatások helyébe a hiteles történetet állítsuk. A XVI. századi történetírók és a magánlevelek egybehangzóan adják elő Szolimán halálát. Szigetvár megszállása idején egy szép hársfa árnyékában állott a Szultán sátora. Még Szigetvár elfoglalása előtt a sátorban halt meg Szolimán, a világtörténet ez egyik legnagyobb és legérdekesebb alakja. Belső részeit ott a sátorban temették el, magát a testet pedig — az ostrom után — egy hívány bolgár szekéren Konstantinápolyba szállították.

Ott, a hova belsőrészeit temették, Musztafa budai helytartósága idején fehér márványból pompás mauzoleumot emeltek. Úgy látszik, hogy Musztafa budai basa volt az építetője. Legalább annyit tudunk a követi jelentésekből, hogy Musztafa többször járt Szigetvárot a sírkápolna megvizsgálása ügyében. Az 1577.

év május 21-én is azt jelentik Bécsbe, hogy Musztafa basa Szigetvárot van, s Szolimán sírkápolnáját vizsgálgatja («zu besichtigung der kirchen, darinnen des sultan Soliman ingwaydtbegrahen»). Musztafa basáról tudnunk kell, hogy kiváló ízlésű ember volt, és sok műbecsű épületet emeltetett Budán és másutt. Az ő műve a még ma is fennálló Rudas-fürdő is, mely a maga korában páriáját ritkította. Joggal föltehetjük tehát, hogy Musztafa basa Szolimán szultánnak is pompás mauzoleumot emeltetett. Hiszen neki köszönhetette a budai helytartóságot is, s ezzel az építkezéssel Szolimán fiát (utódját) is megnyerhette magának.

Elkészülvén a fényes síremlék, serifet helyeztek belé s katonai őrséggel őriztettek. A XVI. századi deterek szerint 26—37 ember őrizte a sírt. A mauzoleumot törökül türbének nevezték s innét származott aztán a magyar *Turbék* szó, a hogy a sír körül támadt falut nevezték. Ennek a falunak a lakói javarészt keresztények (ráják) voltak. A törökök ugyanis nem a mauzoleum körül laktak, hanem Sziget városában.

Mivel Szolimán sírját sok török látogatta, s mivel a sír mellett lévő szent hársat a keresztény búcsútjárók is fölkeresték, Turbék élénk forgalmu hely lett. Csakhamar nagyobb török zárda, s a mellett török moesa (templom) is épült. Aztán a folyton kalandozó magyar hadak ellen várat is kellett építeni. Bár ez is elkészült, a magyar csaták azért gyakran megkísérelték Turbék elrontását. Ez azonban nem sikerült nekik. A XVI. századi hivatalos jelentések szerint a törökök a mieinknél többször keményen megverték Szolimán sírjánál.

Érdekes és eddig figyelmemre nem méltatott jelenség, hogy a Magyarország ellen indított nagy török seregek első útja majd mindig Szigetvár, illetve Turbék volt. E szent sírnál végezték imádság adott aztán lelket a török seregbe. Még az utolsó nagy török háborúk alkalmával is Szigetvárra ment először a török sereg. Eszterházy János generális írja 1683. június 12-én Bathány Ádámnak: «A fővezér is által jött négyezer lovassal és Szigetvár felé szultán Szolimáncsászár lemetéséhez divertált.»

Szolimán sírját komoly veszedelem csak egyszer fenyegette. Zrinyi Miklós 1664. évi támadásakor ugyanis a mieinknek sikerült a Turbék elfoglalása. Ha Zrinyi Miklós le nem csillapítja haragvó vitézeit, bizony szétvetik Szolimán sírját. A nagy költő szavára azonban lecsillapodtak a katonák s érintetlenül hagyták a síremléket. A megrongált várat a törökök később helyreállították, s mivel Turbék lakói is visszaköltöztek, a hely visszanyerte régi képét. S így maradt minden a nagy felmentő háborúig, vagyis a török kiűzéseig.

Szigetvár blokádjá alkalmával a kis Turbék teljesen elégett (és elpusztult. Szolimán sírkápolnája azonban a hivatalos jelentések szerint teljesen sértetlenül maradt. Szigetvár is megadván magát Daun generálisnak, a törökök végleg elhagyták e helyet. Alighogy kitétek a lábukat, a szlavóniai francziskánusok megjelentek, s helyet kértek kolostor építésére,

CSOKONAI FÁJA, MELYEK KÉRGÉBE NEVÉT BELEVÉSTE, A SOMOGYMEGYEI KISASSZONDON.

REZÁNOV.

REGÉNY.

(Folytatás.)

Irta Atherton Gertrude. Angolból fordította Esty Jánosné.

VI.

s a városban kívül (tehát Turbékön) fekvő moesa átengedéseért folyamodtak (1689-ben), hogy azt templomul használták. Kérésüket a budai kamarai felügyelő teljesítette is. Ugyanakkor a jezsuiták is megjelentek Szigetvárott. Az északi superior: pater Frantzel aztán *Szolimán sírkápolnáját fölszentelte s Isten anyjának dedikálta!* Azonban isztisizteletet a mauzoleumban sohasem tartottak. Erre a célra a volt török klastrom mellett lévő nagy moesát használták. Itt — a tanuk vallomása szerint — Radonny pécsi püspök s mások is gyakran mondottak misét. Szolimán szultán sírkápolnáját tehát csak mint rendkívül becses emléket őrizték.

Az 1693. év tavaszán a haditanács Szigetvárról azt a hírt vette, hogy lelketlen kezek Szolimán szultán pompás síremlékét teljesen szétromtották s köveit széthordták. A haditanács erre kérdést intézett a szigetvári generálishoz, mint történt a turbéli drága síremlék elpusztítása?

Conte di Vecchia, Szigetvár első parancsnoka 1693. április hó 11-én azt írta a haditanácsnak, hogy a teljesen márványból épült sírkápolnát *Gallo Tesch* élelmezési tiszt az ő távollétében lerontatá, csak azért, hogy ólomtetejét, tornyának ónját és a nagy aranyozott gombját (mely akkor volt, hogy két mérő gabona belefért) Bécsbe küldje eladás céljából. Örök szegény — írja Vecchia — hogy e pompás épületet (*herrliches gebäu*), melynek csupán márványkövei ezeket értek, ily barbár módon elpusztította! («es ist ein schandt und exclaimert fast jedermann dagegen» etc.)

A haditanács rendeletére aztán a turbéli

udvarbíró (Schluzecky) tanukat hallgatott ki a sírkápolna lerombolása ügyében. A kihallgatott tanuk közt volt: Ermonovits Miklós szigetvári jezsuita superior, a ki a legtöbb kérdésre igen óvatosan nem tudommal felelt; aztán a markotányosból szigetvári polgármesterré lett Raischel János s több hajdú. Ezek vajmi kevés újat mondhattak Szolimán sírjáról. A legérdekesebb volt Ötvös Péter hajdú vallomása. Ez mint szemtanu vallotta, hogy Szolimán sírkápolnája, miután fedelzetét leszedték, nem magától omlott be, hanem a német katonák erővel dülták szét s köveit elhordták a szigetvári építkezéshez!

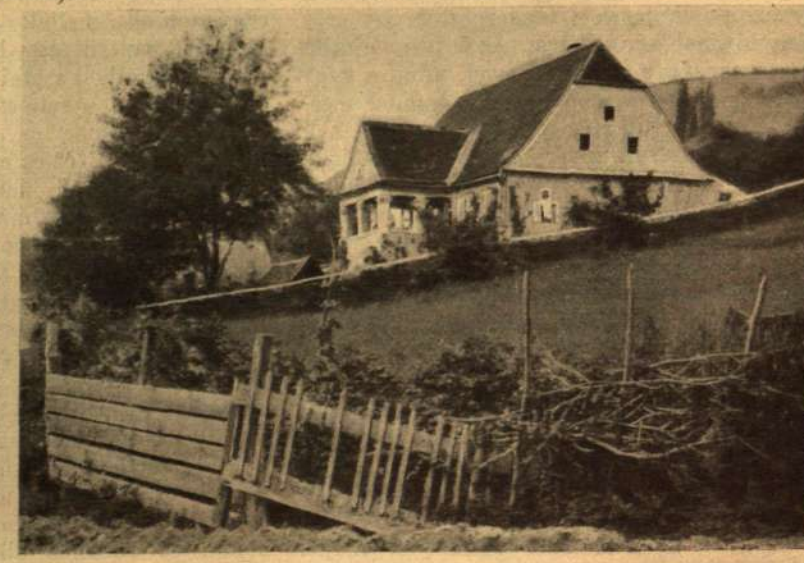
Szolimán szultán turbéli sírkápolnája tehát ugyanarra a sorsra jutott, a mire a törököktől itt hagytott többi épületek. Azaz hogy a német katonák ezt is szétbontották. Hogy kiváló műemlék pusztult el benne, azt az 1693. évi szigetvári jelentések hirdetik. Ezek ugyanis kivétel nélkül «fejedelmi épületeknek», «pompás antikvitus»-nak mondják Szolimán mauzoleumát.

A San Francisco de Assisi Missio egy tágas völgy felett egy mérföldnyire emelkedett a Presidiótól szemben a keleti domblánczezal. Mögötte, de nem közvetlen közelben, mivel a jó padrek nem nagyon biztak megtérített indián hiveik jóindulatában, hosszú, szabálytalan körvonalon terült el a hegylány, melyet az indiánok laktak. Hatalmas, félelmetes hegytömeg volt ez, oly meredeken és kopárán tört fölfele, akár egy várfal. A távolban északra és keletre, hol a hegylány óriási ívet képezett, mely a völgyet, mint egy görög szinpadot kerítette be — gyönyörű halványzsinú ködökben veszett el.

A másik völgyben, a melyet a nyugatnak emelkedő magaslatok tetek védettebbé, buza-földek zöldellettek és elszórtan egyes marhacordák legelésztek. E remek arányú völgy szépségét még inkább kiemelték a völgyfaerdők és babérligetek, valamint egy kis tó is, melyet az öböl vize táplált és a melynek a padrek a Fájdalmas Szent Szűz emlékére — Nostra sennora de los Dolores — elnevezést adták; a csepp kis tó majdnem szabályos kör alakú volt, vize sötétzöld, és tavasszal zöld volt a füzes is körülötte, nyáron pedig aranyzsinú. Partjaihoz közel, a védelmükre szolgáló misszió mellett — melynek földjén épültek fel — álltak a csekélyszámú spanyol telepesek kényelmes kis lakóházai; ők szivesebben laktak itt, az északi hegyvidéken, mint az egyhangú, forró délen. Az épületek vagy alacsonyak, hosszan elnyúlók, vagy udvarral bekerített házak voltak; mindannyit magas fal védte, a mely mögött még dúsabban virított a castiliai rózsza. Fehér volt a fala is, az épülete is annak a háznak, a mely Don Juan Morage, Donna Ignacia Argüello

RÉSZLET A KÖZSÉGBŐL (a fehér keresztet jelölt ház a Bolyaiak régi háza).

UDVARHÁZ.

BOLYAI KÉPEK.

ARATÁS.

egy rokonának tulajdonát képezte és a rózsák oly módon futottak fel a fal peremén, hogy ez Rezanovot Fiezolet rózsa kertfalára emlékeztette.

A fehér falú, piros tetejű templom és ahhoz tartozó hosszú, alacsony házsor vályogból épült ugyan, de körvonalait bizonyos nemes egyszerűség jellemezte, mely összhangban állt a hegyormok magasatos alakulásával. A sanfranciseói indiánok ép oly hülyék voltak, mint a milyen rútkat, de a padrek oly jól megdolgozták őket botjaikkal, az Égieket pedig könyörgéseikkel, hogy sikerült, ha csak igen csekély mértékben is, a hit igéit lelkükbe csepegtetniük, és viszont ezerhatszáz szorgalmas kezét nyerték meg a hasznos munkának.

Jobbra volt a temető, melyet még csupán rózsafák népesítettek be; a templom mögött emelkedett egy udvarból bekerített tágas épület. Leányok és fiatal özegek foglalták el abban az északnak fekvő czellákat, valamint a keletnek fekvő munkatermeket, míg a legények velük szemben, egy fráter éles szemének felügyelete alatt kaptak lakást. Mindannyian a rájuk erőszakolt munkás életmódot folytatták, mosták és fésülték a gyapjút, fontak, szőttek, csokoládét gyártottak, búzát őröltek, cipőt készítettek, valamint mindazon egyszerű ruházatot is, mit ők és papjaik viseltek. A főépület és azon természetes bástyafal közt, melyet a San Bruno hegylanc képezett, húzódtott végig a Rancheria, hol nyolc hosszú épületesoportban laktak a családok emberek.

Dacára, hogy jó őrizet alatt álltak, egyszerű másszor kiszökött egy-egy indián a hegyekbe, hol meztelenül sütkérezhetett a napon, a civilizáció «fétis»-ét átkozva. Midőn az oroszok odaértek, ép egy szerzetes, ki csuhája fölött özbörből készült vért viselt, négy indián segítségével fékezett meg egy csökönyös öszvért, hogy azon felkússza a tengerpartot, egy szökevény hívének keresésében. Az öszvér, mintha rokonszenvezne a szökevényekkel, mind a négy lábát megvetette és elbődült, míg a fiatal szerzetes, ki ujonez volt még a misszióban és kinek semmiképp sem volt inyere a feladat, kantárját rángatta, egyik indián pedig hátulról a kövel dobálta az állatot, az öszvér hírtelen kirúgott, lerázta magáról az ellenséget, a kantár elszakadt és az állat hangos ordítással a Dolores fűrészebe menekült. Csak hogy a fiatal szerzetes fürgé és dühös volt. Egy ugrással a hátán termett, mire az öszvér beadta a derekát. Az indián testőrség gyalog követte és együtt tűntek el a domb egy kanyarulatán mögött.

Rezanov jóízűt nevetett a jeleneten és még padre Abella komor arca is felderült.

— Nagyon mindennapi látvány ez itt, Excellentiád — szólt. — Örülök, hogy van közöttünk fiatal erő is, ki az ilyen fárasztó munkát elvállalja! Hej! Régebben magam is gyakran megfékeztem egy-egy csökönyös öszvért és megültem egy rakoncátlan musztagot a hátalán teremétek keresésében. De mindez Isten akarata szerint

történik, és mi nem zúgólódunk; mi ketten Padre Landaetával, igen helyesnek tartjuk, hogy a fiatalság ily módon hűtse le véréit, a míg mi otthon ésszerűbb teendőket végzünk.»

A templomját előtt leszálltak lovaikról, melyeket az ott várakozó indiánok szolgálatkészen elvezettek. Az őrtálló katona tisztelgett és félre állt, a társaság belépett. Diszes misemondó ruhába öltözött pap állt az oltár előtt, de a tágas templom hajója üres volt. Tudatták az oroszokkal, hogy az ő tiszteletükre misét szolgáltattak és ők ép oly újatason hajtottak térdet az oltár előtt, mintha házigazdájukkal egy hiten lettek volna. Amint a rövid mise véget ért, Rezanov megemlékezett Concha kérelméről és súgva közölte azt Padre Abellával, ez őt egy vasráshoz vezette, melyre különböző könyörgések tanujelei gyanánt, fagygyúgytyák voltak dugtatva. Rezanov meggyújtott egy szál gyertyát és egy üres tartóba illesztette. Majd, kissé fagyos mosolyra derülten, meggyújtott egy másikat is.

— Kétségtelenül neki is, mint afféle gyermeknek, van valamely sürgős kívánsága — gondolta. — És akár hasznára válik ez a komédia, akár nem, érdekes lesz megfigyelni szemeit, ha elmondom neki, hogy mit tettem érdekében. Vajjon elérzékenyedik-e, vagy felvillannak-e, vagy csak magától értetődőnek veszi-e, hogy én is az ő oltárán áldoztam? Meglepem ma este ezzel tánc közben.

Egy aranyérmét tett le a gyertyák mellé és követte padre Abellót egy mellékajtón. A hosszú szobasoron végig tornász futott, a szobák nem csupán a papok, de az esetleges idegenek lakásai is szolgálták, a kik mindenkor meleg fogadtatásra számíthattak a misszió vendégszerető falai közt. Padre Abella előre csozogott és egyik tágas szoba küszöbén megállt, aztán nagy ceremóniák mellett betessékelte vendégeit. Még két pap ült egy borral és izletes édességekkel megrakott asztal előtt, kezeiket bő, barna csuhájuk ujjiába rejtették, de egymástól ellentétes arczuk, mert az egyik sovány és jovialis, míg a másik kövér és mogorva volt, ugyanazon derült mosolylyal üdvözölték a vendégeket. Padre Abella egyiket mint Landaeta Márton atya caadjutott, a másikat pedig mint vendéget, padre José Uriát San José-ből mutatta be. Erre mindnyájan asztalhoz telepedtek és hozzáláttak az izletes ételek elfogyasztásához. Fellelkesítette őket a sajtatermésű tüzes bor és nagy ékeszólással felajánlották Rezanovnak egész miszsiójukat — gyujtsa fel, fosztogassa ki, — szóval cselekedjék vele tetszése szerint.

— Remélem, megismertetnek önök, nagy művek minden részletével, — felelt diplomata módjára az előkelő vendég. — De csak akkor, a mikor az önöknek alkalmas, addig is kérem, hőkassák be egy indián szolgáljuk által azon csekély ajándékokat, melyekkel én, tiszteletem jeléül Önöket megkívánom bátorodom. Talán hallották már, hogy ő felsége a császár ajándékait

a japán mikádó visszautasította. Megtartottam azoknak egy részét saját használatunkra, ezek közt különösen felemlitek egy vég arannyal átszőtt piros posztót. Tulajdonképpen a saját templomunknak szántam azt Archangelszk-ben, de miután úgy tapasztaltam, hogy az ottani papjaink inkább dorgálást, mintsem jutalmat érdemelnek, azt határozom, hogy elhozom magammal és felajánlom önöknek bámulatom kézzelfogható jeléül, hogy mily óriási eredményt tud felmutatni Californiában a legszentségesebb katolikus anyaszentegyházának Szent Ferencz-rendi szerzete. Remélem nem veszik önök azt sértésnek?

Az összes papok arca gyermekes örömet fejezett ki.

— Megtekinthetjük talán az ajándékokat? — kérdezte padre Landaeta főnökötől, mire padre Abella egy indián szolgát küldött értük.

Most már nem feszélyezte őket semmi. A papok és vendégeik úgy ettek-ittak és beszélgettek az asztal körül, mintha régi barátok lennének, miközben sok becses adatot szolgáltattak Rezanovnak. A fehér lakosság — «gente de razon» — által lakott Alta California képezte a ferenczrendi szerzetnek kiváltságos területét — ezek száma kétezer lélekre volt tehető, a megtérített indiánokké pedig húszezerre. Ezzel szemben a jezsuiták, kik legelőször beözönlöttek Baja Californiába, csak csekély sikert tudtak kimutatni. A ferenczrendieknek tizenkilenc missziójuk volt a négy kormányzótság területén — San Diego, Baja California, Santa Barbara, Monterey és San Francisco. Valamennyi misszió óriás kiterjedésű földbirtokokkal ügynözött ranehó-val bírt — melyek rendszeresen tizenöt négyzetmérföldnyi területen — a marhatenyésztés, földmívelés és szőlőtermelésre használtak. A sanfranciseói Presidióban körülbelül hetven katona tartózkodott csupán, beleértve a rokkantakat és Rezanov véleménye szerint a többi katonai centrumban is hasonló csekély számban lehettek, ámbrát a spanyolok idegenekkel szemben rendszerint csekélyebb tetteg seregük létszámát. A marha- és loállomány oly óriási módon szaporodott, hogy minden 3-4 esztendőben szükséges volt számukat általános megszállás által apasztani; úgyiszenten a szántó-föld rengeteg termést mutatott fel; oly iparcikkeket, melyeket maguk a missziók nem tudtak előállítani, Mexikóból hozatták és az arát a papok csekély fizetéséből fedezték; mivel a californiai egyházalapot Mexikó városában rendszerint elsikasztották. A legelső Presidiót és missziót San Diegóban 1769-ben, a legutolsót San Franciscóban 1776 október havában alapították.

Rezanov udvarias érdeklődéssel követte a szűz ország viszonyai vizálasát. Most két indián szolgálta lépett be, kik óriási csomagokban hozták be az ajándékokat. Az arannyal átszőtt szövet gyönyörű volt, a papok oly elragadtatással adták kézzől-kézre, mintha ők is ama fajhoz tartoznának, melynek gyámolítására szentelték életüket. Rezanov elnéző mosolylyal szemlélte őket, világos tudatában volt annak, hogy most jobban rokonszenvez velük és inkább megéri őket, mintha egyenesen Európából jött volna Californiába. Nem egyedül ez alkalommal táplált irántuk némi hálaérzetet és ama kényszerült, nyomortudásos tartózkodása iránt, ott a távol keleten, a mely oly közeli érintkezésbe hozta őt az ősternészetével.

A papok egyaránt el voltak ragadtatva a finom angol posztó által; és miután otthon szőtt csuhájuk oly durva volt, mint a lőször, általános örömmel vették tudomásul, hogy színe megegyezik vele.

Padre Abella Rezanov felé fordult, komor arcvonásai megnyihültek.

— Mely hálával vagyunk eltelve excellentiád iránt és mindenkor imáinkba foglaljuk. Sohasem volt még részünk oly nagyszerű és czélszerű ajándékokban. Legyen meggyőződve excellentiád, mi ép oly hálásak vagyunk ama bátor legényseregnek is, mely őt szerencsésen távoli hazánk partjaira kalauzolta, mint azon nagy hírű tudósoknak, a kik excellentiád egészségére felügyel.

Langsdorff felé fordulva, szavait latinul megismételte. A természetűdös, ki mindig részen állt, midőn arról volt szó, hogy valamely bonyolult dolognak velejére jusson, most kezét szívére szorítva, mélyen meghajította magát és

lefordította a tengerészeknek a beszéd tartalmát.

— Ugyan, — szólt Davidov oroszul. — Bánja is ő excellentiája a katolikus egyház fohászait, ha kénytelen lesz rakományával hazatérni. Az igaz, hogy itt bőven nyílik alkalma diplomáciai tehetségének fejlesztésére. Azt hiszem, itt majd több hasznát veszi, mint Nagasaki-ban, a hol, úgy hallottam, néhányszor elkáromkodta magát, mikor hajlongnia és vigyorognia kellett volna.

— Nem szeretném őt vigyorogni látni, — jegyezte meg Khostor, midőn a külső épületek megtekintésére indultak. — Ha ő valaha arra lenne kénytelen vetemedni, ugyan meglakolna érte az illető, a ki rákényszerítette. Ha nem enyhítené kemény természetét, alapszámban oly jóságos szíve, bizony kegyetlen, ravasz ember lett volna belőle, a helyett pedig oly erősakarátú és erélyes. Szerencsés ember ő! Jóságos tündérek örködtek a bölcsője felett. Én mindig irigyletem őt és most tetejébe még a szépséges Donna Concha kegyét is megnyerte. Rajta kívül ügyet sem vet egyikünkre sem.

— Majd találkozunk ma este a bálon más ép oly szép leányokkal, — felelt Davidov higgadtan. — Csak belé nem szeretettel egy olyan leányba, a ki alig szölt hozzád vagy tiz szöt?

— Ma reggel már majdnem azon volt, hogy egy rózsát adjon neked, ha Rezanov, a ki egy percze Donna Ignáciát tüntette ki figyelmével, hirtelen hátra nem fordul. Mintha ott sem lennék, úgy elnézett fölöttem! Micsoda szemei vannak! Micsoda fogorsó! Micsoda alakja! Ő a legbájosabb leány, kit valaha láttam. Rezanov meg annyira monopolizálja, hogy ő annyi figyelemre se méltat bennünket, hogy észre vegye, mi többiek bámuljuk-e őt vagy sem. Adja Isten, hogy a kamarás szerencsétlenné ne tegye e bájos leányt!

— Rezanov tisztességes ember. Ezt el kell ismernünk, bár azt képzeli, hogy az ő akaratának teljesüléséért meg a Mindenható is respektálni tartozik. Az is megtörténhetik, hogy a leány tőri meg az ő szívet. Soha sem láttam kaczerébb teremést nálánál.

— Én ismerem a nőket, — vélte a tapasztaltabb Khostor. — Ha oly férfi, mint a minő Rezanov, igazán tetszeni akar — vállalt vont. — Némely ember mindenütt győzedelmes. Míg mi többiek csupán a filozófiában lehetünk vigasztalást. De reméljük, hogy az ebéd kitünő lesz.

(Folytatása következik.)

A HÉTRŐL.

Végeladás a levegőben.

Mikor szünet meg a csoda csodának lenni? Abban a pillanatban, a melyekben valaki megcsinálta. A mi ezután következik, az már fokozatos lesüllyedés a hihetlenségéből a rendkívüliségebe, a rendkívüliségeiből az érdekességbe és végezetül az érdekességből a mindennapiségbe. Mikor először történt, hogy egy vékony kis fadarab, a mint végigirántották valamely érdes fölfületen már lángot fogott, az csoda volt Meddig tartott, a míg ezt a csodát minden boltban skatulya számszámra árulták egy rézpénzért, nem tudjuk. Ha nem is sokáig, egy bizonyos ideig okvetlenül eltartott. Bizonyosan volt egy idő, a mikor a gyufa nem csak gyufa volt, hanem érdekesség is, a mit megbámultak és semmi esetre se adtak olyan olcsón, mint ma, a mikor már csak drágábbá tudják tenni. A mai-gyufa semmi esetre se tökéletlenebb tűzcsináló csoda annál, a melyet a jó Irinyi fabrikált, de már minden falusi szatócs szatát ad belőle egy krajczárért. És ez minden csoda lefelé való pályafutásának az utolsó állomása, a teljes földreszállása, a mikor már olcsó lett.

Megnézni azt a kétségtelenül érdekes folyamatot, hogy miképpen hal meg, hogyan suhan le a valószínűségi siklórepülésről egy csoda, még pedig olyan, a mely csoda volt a csodák között, a melyre évszázadok hosszú során át várt az emberiség és egész lelkében megreszkett, a mikor végre megtörtént — bizonyára tanulságos vállalkozás. És nem is terhes. Csak egy pillantás kell vetnünk az emberiség legújabb és talán legnagyobb sikerű hősiességének, az ariatika csodájának és bravurjainak —

KILAKOLTATOTT KISFUVARÓS-UTCAI LAKÓK A KÁLVÁRIA-TÉREN. — Torda fényképe.

üzleti főkönyvébe. Arra a lapra, a melyen a bevételeket könyvelik el az események és a hol az első tételtől az utolsóig idő dolgában még nem nagy a távolság. Irjuk ki belőle a nevezetesebbeket:

Az első nagy tétel dátuma 1909 június 25-ike. Ennek a napnak hajnalán történt, hogy Bleriot Lajos francia mérnök átröpült a La-Manche csatornán. A távolság, a melyet átröpült 36 kilométer volt. Kapott érte — egyéb jövedelmét nem számítva — három díj egyesített összegében kérek egy negyed millió frankot. Tehát egy kilométer röplésért néhány fillér híján kétezer frankot.

Négy hónappal később Paulhan francia aviatikus ugyanakkora díjat nyert, mint a London-manchesteri távrepülés győztese. De a távolság, a melyet beörpült már négyszáz kilométer volt: egy kilométer díja tehát, mindig kerek számban számítva, nem is a tízedrésze annak, a mit Bleriot kapott: csak hatszáz korona.

A budapesti nemzetközi repülőverseny nagy díja százezer koronát ígért egy háromszáz kilométeres röplésért. Esett volna tehát annak, a ki elviszi a díjat, minden kilométer légi útert háromszáz-harminczhárom korona.

— És most nézzük a legutolsó tételt.

A minapában 1911 június 11-ikén, tehát nem egészen két esztendővel a Bleriot negyedmillióval dotált harminczhat kilométeres légi útja után fejeződött be a német körrepülés nagyszerű mérkőzése. Nyolc díjért, a melyek között a legnagyobb 40,000 a legkisebb 3000 valamennyinek az összege pedig együtt 100,000 márka volt, tizenegy aviatikus csapatot föl a levegőbe. Az első díj nyertese König lett, a ki a 40,000 márkáért 1882 kilométert röplött, ötvenhátszáz akkora távolságot, mint Bleriot több, mint négyszáz ekkora összegért. A mi az ő jutalmából egy kilométerre esik, nem több, mint szerény huszonöt korona. De tegyük teljesebbé ezt a nem érdeklentes és nem tanulság nélküli való statisztikát. A nyolc díj nyertesese, a kik a százezer márkán osztozkodnak, be repült összesen 9041 kilométert. Kaptak tehát átröpülésért tizenegy márkát és négy fillért. Ez azonban már az átlag, a melyet természetesen nem minden versenyző tudott elérni a jutalmazottak között. Így például nem érte el már a negyedik díj nyertese, a kitűnő Lindpaintner sem, a ki 1223 kilométert röplött 7000 márkáért, tehát egy kilométer utáért ötmárka és hetven fillért kapott, kevesebbet bizonyára, mint a mennyit hasonló útert egy budapesti flakkeres követelt

például — a repülőverseny napjaiban. Pedig a flakkeres csak a tarifáját röpti a felhős magasságba, ő maga szépen idelent maradt a biztos anyaföld szilárd hátán és sebességi rekkordokra se pályázik az expressz vonatokkal szemben.

A kik annak idején horribilisnek találták azokat az összegeket, a melyeket az első nagy levegőjárók diadalmas kalandjaik után besöpörtek ime nem kellett nagyon sokáig várakozniuk, hogy — megvizsgálódjanak. Azok az aranyzsákok nem a produkciót, hanem az elsőséget, a csodát, azt a lépést jutalmazták, a melylyel egy ember az odáig zárt út megnyitotta az embernek. Ahhoz, hogy millió ember föl tudjon szállni a levegőbe, elég, hogy egy föl tudott szállni. Ahhoz, hogy ezer ember föl merjen szállni egy kilométer magasságba, elég, hogy egy szerencsésen vissza is érkezzen a földre ebből a magasságból. De elsőnek lenni: az a legnagyobb dolog és ez az, a mi megeredemelt jutalmat és minden dicsőséget, minden aranyat és minden virágot. A megoldott titkot hasznosítani szintén érdemes munka, de az érdem lelke azé, a ki a titkot megoldotta.

Ime: a repülés jutalma kilométerenként nem egészen rövid két esztendő alatt leestet kétezer koronáról — hét koronára. Pedig e két esztendő alatt se a levegő nem lett sürűbb és szilárdabb, se a repülőgépek nem lett sokkal biztosabb és veszélytelenek. Ma is zuhannak lefelé az aviatikusok és ma is épp oly törékeny a csontjuk, mint volt ezeltől két esztendővel. Sőt egyre kevesebb jutalomért egyre többet és nagyobbabbnak kell merniük, mert olyan eredményre, a melyet egyszer már látott, többé nem kíváncsi a világ. Azért a jutalomért és dicsőségért, a melyet Bleriot a kanális átröpülésével nyert, egy új Bleriot-nak már a Csöndes Óceánon kell átszárnálnia.

Mert, hogy van olyan gép, a melyen föl lehet repülni és hogy van olyan ember, a ki e gép szárnyára meri bizonni az életét: ez már megszűnt csodának és színöben van hősiességnek lenni. Ez emberélet kockázatában sohase az emberélet és sohase a veszedelem, hanem a veszedelem újszerűsége, a kezézet módjának rendkívülisége és szokatlansága az, a mi igazja és a látványosság díjának megszabásában bőkezűvé teszi a világot. Maga az emberélet és veszedelem mindig öleső volt és öleső marad, mert a készlet se emberben se veszedelemben nem csökken, hanem folyton gyarapodik. Ha nem így lenne, akkor a cserpező munkások, a matrózok és a lokomotív-fűtők nagyobb fizetést kellene, hogy kapjanak, mint a miniszterelnökök és a bankdirektorok.

UTCZALOSOLÓ VILLAMOS AUTOMOBIL.

Mit mond tehát a repülés eddigi, meglehetősen rövid történetének üzleti statisztikája? Világosan és határozottan azt, hogy a repülőgép és a géprepülés mint látványosság körülbelül befejezte a maga pályafutását, a végére jutott a maga karrierjének. Egy esomó, régebben alapított díj még elintézetlen és nagyobb földadatokért kisebb jutalmakat még ma is kitűznek, de egészen nyilvánvaló, hogy a mi most már mint repülő-verseny még történik, az már végeláadás a levegőben. A csoda, mint csoda és vele a csodárák is már

megszűntek és mi a csodából mint érdekesség még értékesíthető, azt is egyre olcsóbban mérik. Ime Berlinben már öt marka hetvenért vesztegettek belőle egy kilométert. Fölfelé ennek a látványosságnak pedig már nem fog menni az ára. A repülés, mint önmagában és önmagáért való művészet megszűnt jó üzlet lenni. De vajon ez a csodjét jelenti-e az aviatikának? Szó sincs róla. A csodjét éppen ellenkezőleg, az jelentette volna vagy az jelentené, ha végképpen megmarad látványosságnak, bravurnak, egyéni

produkciónak. Mit érne az emberiségnek például egy vasút, ha csak a futása látványának gyönyörűségével tudna szolgálni? Mit érne a ló, ha csak futató-versenyeket lehetne rendezni vele? A repülőgép nem a hivatását fejezte be, hanem csak annak az útnak ért a vége felé, a mely minden igazán nagy, igazán korszakos, igazán az emberiség haladását jelentő találmány valóságos és végleges hivatásának kizsöbögője vezet. Ez a hivatás pedig mindig az ember munkájának szolgálása. A repülőgépek és a repülésnek még igen sok egyszerű, új produkciója van hátra, dicsőséges és fejedelmileg díjazott új produkciók: de a mi új produkció ezután következik, az már nem lehet és nem lesz pusztán látványosság vagy bravur, hanem teljesítés, haszon, szolgálat. Fokozatos beleillesztése a meghódított új erőnek az ember munka-eszközei, járóművei, futalrai és igavonói közé. A földadat első része, fölemelő az ember egy új közlekedő szerszámát a híg levegő felhős magasságába, már teljesített. A második része: lehozni ezt az új eszközt a föld munkás életébe, hasznossá és szolgálóvá tenni, még hátra van. Oly földadat, a mely az elsőnél nem értéktelenebb és mindenesetre még jutalmazóbb. *Sigma.*

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Scherzo. Irta Heltai Jenő. Heltait a közönség már jól ismeri; új kötetét, mely vagy húsz-huszonöt tárczaszerű elbeszélést foglal magában, az író újabb fejlődését nem mutatja, csupán megismosodását azon tulajdonoknak, melyeket minden eddigi írása is magán visel. A könnyedség és valami igen rokonszenves, korántsem pesszimista rezignáció voltak ezek közt a legjellegzetesebbek. Heltai az életet most is úgy nézi, mint régebbi műveiben; a fiatal ember szemüvegén keresztül. Rendszerint fiatal emberekkel és fiatal lányokkal találkozunk is beszédeiben, vannak azután olyanok, kiknek nincs koruk, de kifejezetten öreg vagy hajlott korú személyre elbeszélésben nem is emlékezünk. Az a kis történetke, melyet Heltai elő ad, mindig oly bájos, annyira megejt az író szavainak behalózó erejével, hogy szívesen megbocsátjuk, vagy talán észre sem vesszük a tartalom jelenték-

telenségét. Különösen a mikor csattanó felé halad az egész mese, meglepődünk nem egyszer a *pointe* pompaságán. Pompásnak találjuk a kötetet megkezdő Scherzo című elbeszélést, mely bizonyára egyike Heltai legjobb beszédeinek. De az egész kötet is felderítő, kellemes olvasmány.

Bolyai Farkas egy ismeretlen munkája. A nagy nevű magyar matematikus sokoldalúságának érdekes bizonyossága az a kis munka, melyet még 1886-ban fedezett fel a marosvásárhelyi kollégium Bolyai-iratai közt Konez József tanár s most egy külön füzetben Kintses József erdőtanácsos kiadott. A munka az erdészetről szól s bár csonkán maradt fenn, mindenképpen érdekes dokumentum, a magyar erdészeti műveltség értékes adaléka s alapítételei oly helyes ítélettel vannak megállapítva, hogy az erdészeti tudomány mai állása mellett is helyt állnak. Bolyai ezzel a munkájával az erdélyi kamarai erők főinspektori állására pályázott; az állást más nyerte el s az ő pályázatának egyedüli eredménye lett ez a kis munka. Kintses József tanulságos jegyzeteket is fűzött a munka kiadásához s néhány Bolyaira vonatkozó képet is mellékelte. Ára 1 korona 20 fillér.

A Jó Pajtás, Sebők Zsigmond és Benedek Elek képes gyermeklapja július 23-iki számában szebbnél szebb olvasmányok akadnak, úgy mint Abrányi Emil verse, Szabóné-Nogall Janka és Jesszenskyné T. Irén elbeszélése, Sebők Zsigmondtól Dörnyögő Dömötör a Tatrában, Elek nagypapó meséje, czikk a kecskeméti földregésről, Garay Ákos szép rajza Benedek bácsi versével, Zsiga bácsi tréfás története, Zsoldos László regénye. A gazdag és változatos szám tartalmát apró tréfák, a kis krónika, rejtvények és szerkesztői üzenetek egészítik ki. A Jó Pajtás-t a Franklin-Társulat adja ki, előfizetési ára negyed évre 2.50 fillér, félévre né korona, egész évre 10 korona, egyes szám ára 20 fill. Mutatvány-számot kívánatra ingyen küld a kiadóhivatal. (IV. ker., Egyetem-utca 4.)

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: Csécsi Nagy Pál, nyug. tanító, volt 48-as tüzérhadnagy, 92 éves korában Vámosufalun. — Id. Szappanos Sándor főbíró, Kecskemét város törvényhatósági tagja, volt 48-as honvéd, 83 éves korában Kecskeméten. — Szentbenedeki és de la rochellei Rné Péter lovag, volt 48-as honvédszárkapitány, 82 éves korában Pestszentlőrincen. — Nagyflóriai

Nagy Nef. János ügyvéd, az E. M. K. E. jogtanácsosa, volt 48-as honvéd, 82 éves korában Verebelyen. — Berchtold Miklós birodalmi gróf, ungeschützi, frangi és pulitzai báró, nagybirtokos, Nógrád vármegye törvényhatósági bizottságának tagja, 49 éves korában Nagyorosiban. — Csics Gyula, a szolnoki állami főgimnázium igazgatója, 57 éves korában Szolnokon. — Gábel Ferencz állami igazgató-tanító, 52 éves korában Encsen. — Jablonszky Alajos székesfevárosi tanító, 53 éves korában Budapestén. — Kis Jenő ügyvéd, a győri ágost. evangélikus egyházmegye tisztí ügyvéd, 67 éves korában Győrön. — Vilmányi Bodnár István, cs. és kir. kamarás, nyug. altábornagy, 60 éves korában Budapestén. — Felső-kubini és deményfalvi Kuny János, cs. és kir. kamarás, nyug. cs. és kir. altábornagy, a Lipót-rend lovagja, Nyitra város díszpolgára, 81 éves korában Budapestén.

Ozv. dr. Kornuly Sándorné, szül. Glazer Anna, 81 éves korában Sopronban. — Ozv. szentei Szenthe Mihályné, szül. Klimkó Antónia, 76 éves korában Dunavécsein. — Csaplóvics Simoné, szül. Kubinyi Zsófia, Csaplóvics Simon árvai főispán neje, Teschenben. — Ozv. údvárdi Udvardy Zsigmondné, szül. sajkózázi és radványi Radvány Erzsébet, 75 éves korában Radványban. — Ozv. Fényes Lászlóné, szül. Jankovics Berta, 63 éves korában Budapestén. — Ralló Józsefné, szül. Mahulik Mária, Radó József államasuti felügyelő neje, 56 éves korában Lőcsén. — Száva Jánosné, szül. Kohlmann Emma, nyug. tanítóné, 50 éves korában Budapestén. — Máthé Dénesné, szül. Maksay Berta, 41 éves korában Sepsiszentgyörgyön.

EGYVELEG.

* Az 'Argonaute II.' rekordja. A francziák tenger alatt járó hajója az Argonaute II. 18 óráig a víz alatt s ezzel elérte a világrekordot. A hajó személyzete szerencsésen álta ki a próbát.

* Párisban. 1920-ban világhírlítés lesz. G. L. Általánosán elismert tény, hogy a Székely és Társa cég (Budapest, Múzeum-körút 9.) cipőraktárból csakis jó minőségű cipők, elegáns kivitelben olcsó szabott árak mellett kerülnek forgalomba. Szűlők, hölgyek és urak saját érdeke, hogy cipőszükségletüket a Székely és Társa cégnél szerezzék be. Kívánatra árjegyzék.

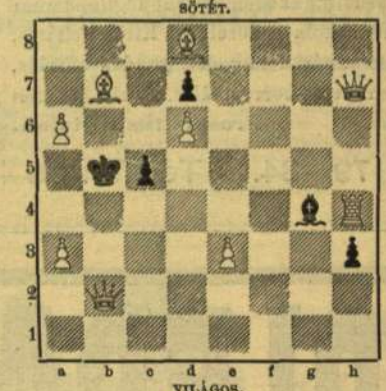
A Gerő-Ferencz-féle középiskolai internátus (VII., Rózsa-utca 33., telefon 79-34.) mint az előző

években, az ideai vakáció alatt is előkészít közép- és kereskedelmi iskolai javító, hadapródióskolába való felvételi és önkéntességi vizsára. Jelentkezés délután 4-7-ig, vasárnap délelőtt 10-1-ig.

Medgyaszay Vilma, a világhírű kabaréművész nőgy ír a Dr. Biró-féle Havasi Gyopár-Crémről: Kedves Doktor Ur! Az Ön által készített 'Havasi Gyopár-Crém' a legkitűnőbb arcakrém! Mindenkinék ajánlhatom. Kitűnő tiszt. Medgyaszay Vilma.

SAKKJÁTÉK.

2754. számú földvány dr. Frankensteintől, Lípce.

Világos indul és a második lépésre mattot ad.

KÉPTALÁNY.

A 26-ik számban megjelent képtalány megfejtése: Eljen a barátság.

Feloldó szerkesztő: Holtsy Pál.

Szerkesztési iroda: Budapest, IV., Reáltanoda-u. 5. Kiadóhivatal: Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Menyasszonyi ruha - selyem minden színben, méterenként 1 K 35 f-től feljebb. Bér- és vammente a megrendelőhöz szállítva. Gazdag mintagyűjteményt postafordulattal küld. HENNEBERG selyemgyáros Zürich.

ÉKSZEREK EZÜSTNEMŰEK ÓRAK, egyházi szerek, angol, francia, kínai stb. tisztítványok, gyári áron beszerezhetők. Legújabb angolországi készletelési módok. SÁRGA JÁNOS sz. és kir. udv. szállító, 1011. év májusától Budapest, IV., Károlyi-tér 1. sz. képez nagy árjegyzék ingyen.

UTI BÖRÖNDÖT és egyéb finom bőrúrt legelőnyösebben vásárolhat a készítőnél. CSANGÓNÁL Bpest, IV., Múzeum-körút 5. Telefon: 67-00. Olcsó szabott árak. — Grand Prix aranyérem Páris. A CZIM FONTOS.

AGNES Férás. Legjobb astarti és fűtőszál. Kitűnő szolgálatot tesz az emésztési szaroknak. Járvány idején présorvati gyógyszernek hiszanyit. Edeskyty L. Kapható mindenütt.

Kéz-, láb- és hónaljizzadás ellen „ANTISUDOR” használja az egészséges bőröplásra szdyt fektet, szeplőt ellüntet, gyöngéden puha bőrt, valamint leher arezbört elérni óhajt, kizárólag a vesszőparipa- liliomtejszappant használja. — Egyedüli gyártó: Bergmann & Co. Tetschen a. E. Darabja 80 fillért minden gyógyszerárban, drogeriában és illatszerekkereskedésben stb. kapható.

Oly hölgy vasszóparipa- liliomtejszappant használja. — Egyedüli gyártó: Bergmann & Co. Tetschen a. E. Darabja 80 fillért minden gyógyszerárban, drogeriában és illatszerekkereskedésben stb. kapható.

NE VEGYEN SZIVATTYUT, FECSKENDŐT Közponi Szivattyú és Gépforgalmi Vállalat-tól Budapest, VI., Csengeri-utca 39. Telefon 47-52. Elsőrangú honi gyártmány. :: Olcsó árak. A Bpesti Szivattyú és Gépgyár R.-T. gyárt. főelárusítótelepe.

A legjobb és legéghetősebb hajfestőszer a Czerny-féle Tanningene hetéig eltart, soha nem fog. Ár 5 korona. Levelézem: Wien, XVIII., Karl Ludwigstr. 4. Raktár: L. Maximilianstrasse 9. Szépsége sokkal tovább tart, ha illandóan Czerny-féle keleti Rózsatejtel használja. Az ára 2 kor. A hozzávaló Balsamszappan 60 fillér. A Czerny-féle Osan a legjobb a fogaknak és a szájnak. Osan-szájviz 1 korona 80 fillér, Osan-fogpor 90 fillér. — Kapható gyógyszerárakban, drogeriákban és illatszertárakban.

Svájczai selyem vámmentesen :: házhöz szállítva! Kérjen fekete, fehér vagy színes ujdonságainkból mintákat: duchesse, voile, satin souple, taffetas, crêpe de chine, colienne, côtelé, mousseline 120 cm. széles, méterenként 1.20 K-tól kezdve. Ruháknak, blúzákknak stb.-nek való bárszón és peluche, ugyesztén himsett blúzok, valamint batist, pamut-vaszón- és selymruhákat. Mi csak garantáltan erős selymzöveteket adunk el vámm- és portómentesen közvetlen magánvevőknek. SCHWEIZER & Co., LUZERN U 24 (Svájc). Selyemkivitel. Királyi udvari szállító.

Agytollak! 5 MB uj, 16 fozott, pormentes K 9-10, 5 kilo jobb K 12-14, 5 kilo fehér, pehelypuha, fozott K 18-24, 5 kilo hófehér, pehelypuha fozott K 30-36, 42-48. KÉSZ ÁGYAK 1 dunya, vagy 1 drékal) 180 cm. hosszú, 116 cm. széles K 10-12, 15-18, 21-24, 27-30, 33-36, 39-42, 45-48, 51-54, 57-60 cm. hosszú, 94 cm. széles K 3-4, 5-6, 7-8, 9-10 cm. hosszú, 70 cm. széles K 4-50 és 5-50. Készítés minden tesztelés szűri mérőben is. 3 réti szőrmátrazók 1 ágyra K 37-40, jobbik K 37-40. Szőrtöltés utánvétel mellett bírméretű 9 K-tól kezdve. Beszerzés és vizsgálatok a postaköltséggel megtérítése ellenében megengedve. Saechel Benedek, Lobos 60. Pilsen mellett. (Csehszlovák.)

WÄGNER MANÓ tan- és nevelőintézete Rákospalotán, Budapest mellett. Nyolcz osztályú főgimnázium nyilvánossági és érettségi vizsgák tartási joggal. — Nyilvános polgári fuiskola. :: Leleküsmertes felügyelet. Alapos oktatás. Jó ellátás. Kitűnő tanerők. Alapvető ismeretőtanítás. Nagy árnyas kert és játszótér. A tanulók lehetnek bennlakók és felkösztosok. Kívánságra ismereteket küld az igazgatóság, Rákospalota. (Vasúti állomás. — Posta. — Távirat. — Telefon.)

MATTONI-FÉLE GIESSHÜBLER termékek és termékek SAVANYÚVÍZ.

A budai Szt.-Lukácsfürdő 'Nagyszállodájában' és 'Thermal-szállodájában' szoba teljes ellátással napoként 10 koronától feljebb. Minden szoba kilátással a Dunára. Kénes iszapfürdő és iszapaporogatók. Fürdőismereteket díjmentesen küld :: :: :: :: :: Szt.-Lukácsfürdő részvénytárs.

Ez az, a milén akarok: Palma Kaucsuk Cipővarok

SALVATOR kiváló bőr- és lithiumos gyógyforrás vese- és hólyagbajoknál, köszvényél, cukorbetegségnél, vörhenyél, emésztési és lélegzési szervek hurutjainál kitűnő hatása. — Természetes vasmentes forrásvíz. Kapható ásványvízkereskedésekben és gyógyszerkereskedésben. SCHULTES ÁGOST Szinye-Lipóci Salvatorforrás-vállalat, Budapest, V., Rudolf-rakpart 8.

Lohr Mária (Kronfus) Flókok: IV., Kelemen-tér-utca 14. V., Ekl-ut 6. sz. V., Harmados-utca 4. VI., Andrássy-ut 16. sz. VI., Teréz-körút 39. sz. VIII., József-körút 2. sz. Budapest VIII. kerület, Baross-utca 85. szám. A nap. 1887.

KNUTH KÁROLY MÉRNÖK ÉS GYÁROS Ca. és kir. fonsége József főherceg udvari szállítója. Gyár és iroda: Budapest, VII., Garay-utca 10. Központi és gőzfűtések, légszusz- és vízvezetékek, csatornázások, szellőztetések, szivattyúk, vízerdművi emelőgépek stb. — Tervek, költségvetések, jövedelmi előirányzatok gyorsan készíttetnek.

Ártalmatlanok a BABYMIRA-CRÉM nevű gyermekkenőcs készítéséhez használt alkatrészek Jóhatásu ezen Babymira-crém vörös és nedveség által feldörzsölt bőr, bőrkittés és sömör ellen, mivel azonnal fájdalomcsillapítólag gyógyít, miért is Babymira-crém orvosok és szülésznek által nagyon ajánlatik. — Felöltöttek is igen jó eredménnyel használják ezen Babymira-crém felrepedt bőr, kézborérvasság és lábizzadás ellen. Egy doboz ára 60 fillér. Kapható minden gyógyszerárban vagy az egyedüli készítőnél: BRODJOVIN H. Zrinyi-gyógyszertár Zagráb (Zagreb).

Gerő Ferencz-féle
középiskolai INTERNÁTUS
 VII., Rózsa-utca 33. szám.
 Folyó év augusztus hó 1-étől:
 VI., Podmaniczky-utca 6. sz.

kereskedelmi akadémia, több főgimnázium és főreáliskola a közelben. Kitűnő ellátás, állandó tanári felügyelet, gondos nevelés, lelkiismeretes korrepetálás. Nyelv- és zene-tanítás. Prospektus díjtalan.

Telefon 79—34. Telefon 79—34.

KOLERA

elleni védekezéshez szükséges eszközök, u. m. fertőtlenítő-készülékek, gummiköpnyegek, gummikeztyűk, gummiczipők stb. a legjobban beszerezhetők:

Fischer Péter és Tsa
 részvény-társaság
 első magyar orvos-szécsi műszerek gyárában
 Budapest, IV. kerület Kossuth Lajos-utca 6.
 Telefon szám: 9 58.

Margit-crème

a főrangú hölgyek kedvenc szépítő szere, az egész világon el van terjedve. Páratlan hatása szerencsés összehatásában rejlik, a bőr azonnal felveszi és kiváló hatása már pár óra lefolyása alatt észlelhető. Mivel a Margit-crème utánozzák és hamisítják, tessék eredeti védjegyvel lezárított doboz elfogadni, mert csak ilyen készítményért vállal a készítő mindennemű felelősséget. A Margit-crème ártalmatlan, zsírtalan, vegyíztiszta készítmény, amely a külföldön általános felhívást keltett. **Ára 1 K. Margit-szappan 70 fill. Margit-poudre 1 kor. 20 fillér.**

Gyártja Földes Kelemen laboratóriuma Aradon. Kapható minden gyógyszer-, illatszer- és droggáz-tüzletben.

SORG NAGYSZÁLLODA
 HÉVIZ, Keszthely mellett, Zala-m.

75 szász, nagyobb és kisebb, minden kényelemmel berendezett szobával. 5 percz alatt — a kénés 37-39 °C iszapfürdő, mely csusz, kőszvény és anyagcsere bántalmaknál javallatik, — gyakorlat is elérhető, ahova kocsiközlekedés egész napon át fenntartatik. Kitűnő jó konyha, valódi hamisítatlan balaton-melléki borok, olcsó és előzékeny kiszolgálás. Jó lakások kaphatók. Bővebb felvilágosítással és tájékoztató prospektussal szívesen szolgál a tulajdonos Keszthely-Hévíz.

Nincs többé elgörbült test!

Betegek a műtíz használata előtt és után.

Anyák óvjátok gyermeküket a hátergincz elgörbülésétől! Szeved ön a hátergincz elgörbülésében? Ohajt Ön egy elegáns, könnyű fűzőt? Ez esetben sziveskedjék bizalommal a 30 év óta fehéző legjobb hírnévnek örvendő Keleti J. Budapest orthopaediai műtészeti és foglalkozási műtészeti és higiénizáló fűzői a legjobbak a világon! Rendkívül könnyűek! Az elgörbülést teljesen láthatatlanná teszik! Iskolás lányok és nők részére éppen nélkülözhetetlenek! Mérsékelt árak! Előkelő technikai kivétel jótállás mellett. Képes árjegyzéket íggy. és bérn. küld Keleti J. Betegpótlási cikkeket gyára, Budapest, IV., Korona-herceg-utca 17. Alapították 1878. Telefon 13-76.

JORGÓ JÁNOS
 órák és kir. törvényszéki hiteseis. Óra-, ékszer-, arany- és ezüstárú-kivétel minden országban.

BÉCS, III., Rennweg Nr. 75.

Kérje ingyen és bérmentve nagy árjegyzékemet pontossággal órákról gyári áron. Schaffhausen, Jantzen, Zenith, Bihlodes, Andemars, Omega, Longines, Graziosa, valódi Hahn-órák 15 koronától feljebb. Új órák és javítások részére műhelyek. Dármely kivitelű zseb-órába 80 fillért új rugót tesz. Nikkel-horgony-remontőr, színes lappal K 3-23. Valódi svájci nikkel-cylinderr-remontőr K 4-—. Különleges lapos gavalier-remontőr acélvagy nikkel-tokban lappal K 4-80. Valódi Roskopf-patent-nikkel-remontőr K 5-—. (Nápiessen Glória-ezüstök nevezet.) fém-horgony-remontőr, ezüstözött tokban, 3 fedéllel, horognyúlv. köveken járó K 8-—. Valódi ezüst-cylind.-rem. K 6-30. Vasúti proceziós óra nikkel tokban «Doxa» K 11-30. «Jorgó» proceziós óra legjobb és legerősebb kivitelben 15 valódi rubinkövel valódi ezüst-tokban K 27-—. «Jorgó» pontossági óra nikkel tokban K 19-—. Valódi 44 kar. arany női remontőr óra 18-—. Valódi ezüst úri lánc K 2-—. Jó ébresztő óra nikkel tokban K 2-20. Új órára 95 cm. h. K 12-—. Minden megvásárolt és javított óráért kezességét vállalok. **Talkövetelés teljesen kizárva.**

KOCSIÁRUCSARNOK
 BUDAPEST, VII., RÁKOCZI-ÚT 72.

A monarchia legnagyobb kocstraktára. * Árjegyzék ingyen.

Csak egy jó gummisarok létezik: O'Sullivan!

MAGYARHON ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB HIRNÉVŰ ÓRAÜZLETE.

Alapították 1847.

Brausweller János
 Szegeden. Ca. és kir. kizárólagosan szab. chronometer- és műórák, főtárlatja a remontoir ingádjának stb. stb.

ÓRÁK, ÉKSZEREK 10-ÉVI JÓTÁLLÁSSAL RÉSZLETFIZETÉSRE

Képes árjegyzék bérmentve. Javítások pontosan eszközöltetnek.

YVONNE de TREVILLE
 világhírű operacékesnö nyilatkozata a Dr. Biró-féle Havasi GYOPÁR-KRÉMRŐL.

ALAPITVA 1865.

HECKENAST = GUSZTÁV = ZONGORATERMEI
 Bpest, csakis Gizella-tér 2. Telefon.

IBACH-ZONGORÁK
 egyedüli képviselője.

IBACH-zongorát játszanak és ajánlanak: Backhaus, Dohnányi, Pugnol, Alice Ripper, Sauer, Stefany stb.

Soványág.

Szép, tel. teszi omokát, gyönyörű keblét nyerhet a törvényileg védett, «BÜSTERIA» eróporunk által, arany éremmel kitüntetve: Párisban 1900, Hamburgban 1901, Berlinben 1903. Húzás 9-8 héli alatt egész 30 fontig. Szigorúan szolid, nem ámtás. Számos köszönetnyilvánítás. Doboza használati utasítással 275 K. A pénz postautalványon beküldése, vagy utánvértel, beletérve pontos. Hygieneische Institut Dr. Franz Steiner & Co., Berlin 57. Königrätzerstr. 85. Leraikat Magyarországra: Török J. gyógyszerár Budapest, VI., Király-utca 12. szám.

Saját készítményű **előszobaszekrények**, konyhaberendezések, cseléd-: szobák, leány-szobák :: készpénzért és részletre jutányos árban jótállás — mellett kaphatók. — Állandó nagy raktár! **BERENDEZESI VALLALAT** Bpest, VIII., Tömö-utca 4.

BŐR-SZÉK IPAR

KENDI ANTAL
 Budapest, IV. ker. Semmelweis-u. 7. sz.

Hatóságilag engedélyezett **végeladásom** e hónapban véget ér! Főraktáram augusztus 1-től IV., Szervita-tér, Ideiglenes áruházban **Fischer Emil** porcellán és majolika gyáros Budapest, IV., Bécsi-utca 1.

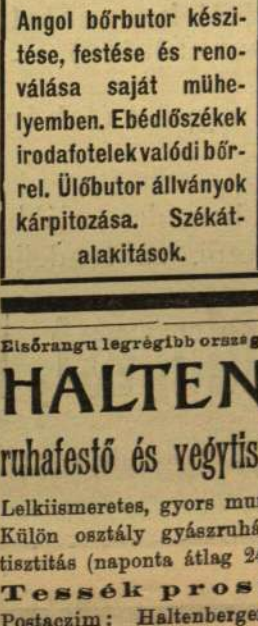

ROZSNYAY PEPSIN BORA.

Kellemes ízű, kiváló jó hatású szer **étvágytalanság, rendetlen emésztés és gyomorgyengeség** ellen.

Étkezés közben véve, megóv a **gyomor-terheléstől**. Egy üveg ára 3 kor. 20 fill.

Kapható: **minden gyógytárban** valamint **Rozsnyay Mátyás** ARAD, Szabadság-tér.

(Fenti francia levél magyar fordítás.)
 Köszönöm a küldött Havasi GYOPÁR-KRÉMET, amelyet használatban főnégszemek találtam. Kitűnő minősége nem mindennapi. Yvonne de Treville.
 Dr. Biró-féle törv. védett Havasi GYOPÁR-KRÉM a legkitűnőbb arezesítő-szer, szeplőt és májfoltot bámulatosan eltávolít. Teljesen ártalmatlan. Nagy tégely 1 korona, mosdóvíz 1 kor., szappan 70 fillér, puder 1 korona.
 Fő. aktár: **WOLF GYÓGYTÁR** Kolozsvár.
 Budapestben kapható: Török gyógytár Király-utca Opera — Andrássy-ut Hunnia — Erzsébet-körút 56 valamint esaknem minden nagyobb vidéki gyógyszerárban és drogeriában.

Vadászfegyverek Pisztolyok
 kényelmes havi lefizetésre.

Kívánatra kimerítő fegyverárjegyzék ingyen.

Aufrecht és Goldschmied utóda **Elek és Társa R.-T.**
 Budapest, IV., Károly-körút 10. szám.

Flóbertek Látcsövek

David Károly és Fia dobozgyára

Doboz-, papíráru- és szab. fémkapocs-gyár Budapesten

Napi gyártás **500,000** doboz, — 150 lóerőre berendezett gép. — 500 munkás.

Faanyag- és lemezgyár Bikáson (Zólyom-megye)

Szállít évente 200 vagon szürke, barna és fehér lemezt. 500 lóerős gép vízire. 300 lóerős gőzgép. 200 munkás.

Sürgőnyecsim: **CARTONAGE** Közp. iroda: **Budapest, I., Mészáros-utca 58.** Telefon: 41-48. szám.

228. számú brosúra ingyen.

A legértékesebb fedőanyag a **cement tetőcserép**

homok és cementből, mely legújtanyságban a **Dr. Gaspary-féle** gépeken készült.

A jövendőmező homokértékesítéshez szükséges összes gépeket és formákat falitűglák, ürtömbök padlólapok esővelek lépcsőfokok, vályuk előállítására készít **Dr. Gaspary & Co.** Ma. kranstűt. Leipzig mellett. Különlegességi gépgyár. Kérjük gyárunkat meglátogatni.

Miről lehet felismerni

azokat az urakat és hölgyeket, akik

DIANA-SZAPPANNAL

a szappanok királyával mosakodnak?

1. Aki Diana-szappannal mosakszik reggel, annak arczbőre mindig tiszta és fehér.
2. Aki Diana-szappannal mosakszik reggel, annak arcza sohasem fényes, valamint az orra sem.
3. Aki Diana-szappannal mosakszik reggel, annak arcza és orra sohasem vörös, kék, érdes.
4. Aki Diana-szappannal mosakszik reggel, annak arczán a ránczok láthatatlanok.
5. Aki Diana-szappannal mosakszik reggel, annak arcza mindig üde, friss, ápolt.
6. Aki Diana-szappannal mosakszik reggel, annak kezei hófehérek, bársonyszerűen lágyak és finom tapintatuak.
7. Aki Diana-szappannal mosakszik, annak sem orrán, sem arczán mitesserek nincsenek.
8. Urak, kik Diana-szappannal mosakszanak, nyakuk hátsó oldalán sem láthatók soha a feldörzsölések és pattanások.
9. Uraknál nagyon gyakori borotválkozás után, az arczon és a nyak elő részén a kipattogzás és a pattanás: aki Diana-szappannal mosakszik, annál ez ki van zárva.
10. Aki Diana-szappant és crémet használ, annak arczáról és kezéről 6 nap alatt az összes tavaszi szeplők lemosódnak.

Tisztelt gyógyszerész úr! A múlt hónapban küldött Diana-szappanból és Diana-krémből kérek két-két adagot hugom részére. Továbbá egy doboz fehér Diana-pudert. Sok szépitőszert használtam, de ily tökéletes készítmény egy sem volt. El is van terjedve városunkban minden jobb módú uri családban. Marseill, 1908 decz. 30.
Tisztelettel *Vanderpiji Guillone.*

Tisztelt gyógyszerész úr! A minden oldalról agyondicsért Diana-szappan, Diana-puder és Diana-krémből én is rendelék egy-egy adagot. Ha az én szeplőim is úgy el-fognak múlni, mint az összes barátomimé, úgy több rendelést várhat tőlem, mert nagy az ismeretségem hölgyek között.
Berlin, 1908 deczember 26.
Tisztelettel *Pauline Schneider.*

Tisztelt uram! Kérek utánvét mellett három Diana-szappant. Orrom és arczom egészen vörös volt még néhány hét előtt, most a Diana-szappannal mosdom, attól teljesen megfehéredtem. Ezentul csak Diana-szappannal fogok mosakodni.
Hamburg, 1909 január 5.
Üdvözlettel
Frau Rosenberg, Beamter.

A Diana-puder teljesen ártalmatlan, az arczon gyönyörűen és egyenletesen tapad, szabad szemmel teljesen láthatatlan, nagyon kellemes és gyenge illattal bír, éppen ezért nemcsak hölgyek, hanem urak is használják.

Egy üvegtégely Diana-crém (nappali és éjjeli használatra) ----- 1 kor. 50 fill.
Egy üvegtégely Diana-crém (csak éjjeli használatra) ----- 1 kor. 50 fill.
Egy nagy darab Diana-szappan ----- 1 kor. 50 fill.
Egy nagy doboz Diana-puder szarvasbőrrel együtt (fehér, rózsaszín vagy sárga színben) ----- 1 kor. 50 fill.

Kapható egész Európában a gyógyszerárakban, drogeriákban és parfümeriákban. A ki nem tudja saját helységében beszerezni, az rendelje meg a központból:

Erényi Béla gyógyszerész, Budapest, Károly-körút 5.

(A legkisebb megrendelés is postafordultával utánvétellel eszközöltek.)

31. SZ. 1911. (58. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL.

BUDAPEST, JULIUS 30.

Szerkesztési iroda: IV. Beáta-utca 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Egyes szám
ára 40 fillér.

Előfizetési
feltételek:

Egész évre --- 20 korona.
Félévre --- 10 korona.
Negyedévre --- 5 korona.

A «Világkrónika»-val
negyedévenként 1 koronával
több.

Külföldi előfizetésekhöz a postailag meg-
határozott viteldíj is eszandó.

A MEGDRÁGULT TRAFIK.

A DOHÁNYNÖVÉNYT, melyből aztán jövedelmező kereskedelmi cikk lett, 1558-ban hozták Európába San Domingóból és Jean Nicot francia dohánytermelőről «*Tabacum Nicotiana*» nevet adták neki.

Hazánkban előbb terjedt el a dohányzás, mint maga a dohánytermelés. A pipázást a törökök honosították meg hazánkban, de dohányoztak már I. Ferdinánd spanyol katonái is, kik nálunk a török ellen küzdöttek. A török basák a magyar főuraknak értékes pipákat ajándékoztak, de ezek tartózkodtak az idegen szokástól, a dohányzástól s a török ajándék-pipákat ritkaságaik gyűjteményükbe helyezték el. Így cselekedett Bethlen Gábor erdélyi fejedelem is egy 1614-ben ajándékba kapott török pipával.

Erdélyben különben országos törvények kemény pénzbüntetések terhe alatt tiltották a dohányzást és a dohánytermelést. Ezekből az erdélyi törvényekből tudjuk, hogy a dohányzásnak uribb módja volt a pipázás, a parasztosabb módja a dohánylevél-rágcsálás, mint közönséges nyelven mondják, a bagózás, mert a dohányzásnak mind a két fajtáját tiltják az erdélyi törvények. Magyarországon ellenben a török hódoltság alá tartozó részeken csakhamar elterjedt a dohánytermelés, a dohánykertészet virágzó mezőgazdasági foglalkozás lett. A magyar királyi részeken azonban nem ugyan országos törvénnyel, de városi és vármegyei szabályrendeletekkel tilalmazták a do-

hányzást. Körös városa 1636-iki eskü formulájában benne van, hogy a hadnagyok tartoznak feljelenteni azokat, kiket dohányzáson rajta kapnak; Kecskemét városa 1697-ben, Gömör vármegye 1667-ben, Zemplén 1675-ben statutumokat hoz a dohányzás üldözésére.

Az osztrák örökös tartományokban már I. Lipót császár idejében behozták a trafikot, még pedig abból a czélból, hogy az üres császári magánpénztárt megtöltsék a jövedelméből. A császár oly szegény volt, hogy főszenvedélyének, a vadászatnak se áldozhatott kedve szerint. Így tette neki vadász-mestere, gróf Khevenhüller Kristóf 1670-ben azt az ajánlatot, hogy fedezze összes vadászkiadásait, ha behozza Felső-Ausztriában a dohánymonopóliumot s neki adja át annak

A LÁGYMÁNYOSI ÚJ DOHÁNYGYÁR. — Balogh Radolf félvétele.